

TOTAL - OVERSIKTEN 2016

Aktuell statistikk
og innsikt om frukt,
bær, grønnsaker og
poteter i Norge

Endring i volum og verdi 2016

Salg i norsk dagligvare

Andel norsk i forhold til import

FAKTA OM TOTALOVERSIKTEN

Fakta om Totaloversikten	2
Om målemetoder og undersøkelser	3
Utvikling i omsetning siste 10 år	4
Skolefrukt	9
Retningslinjer og politiske målsettinger	10
Kostrådene	11
Totaloversikten 2016, volumtallene	12
Andel norsk, frukt, bær, grønnsaker og poteter i forhold til import	13
Volumtall siste 10 år	14
Verditall	17
Prisutvikling	24
Produktutvikling	25
Trender i samfunnet	26
Hagebruksektoren	28
Miljøfokus – matsvinn og nær produksjon	30

Totaloversikten viser utviklingen i omsetningen av frisk frukt, bær, grønnsaker og poteter i Norge. Totaloversikten viser to type tall: Volumtall inn til grossist (grønne tabeller) og verditall ut av dagligvarebutikker (blå tabeller). Tabeller med både volum og verdi har lilla farge.

Tallene inkluderer både norskproduserte varer og importvarer. Volumtallene, inn til grossist, omfatter både volum til dagligvare og til storhusholdning. Verditalle omfatter kun verdi solgt fra dagligvarebutikkene. I oversikten over volumtallene er det også beregnet et volum per capita.*

Totaloversikten 2016 har, i likhet med Totaloversikten 2015, benyttet Landbruksdirektoratet som kilde på volumtallene. Unntaket er tomater hvor kilden er Grøntprodusentenes samarbeidsråd (GPS).

Totaloversiktene før 2015 har benyttet flere kilder, men i årets Totaloversikt har også dataene fra før 2015 blitt oppdatert med data fra Landbruksdirektoratet. Unntaket er fortsatt tomater hvor kilden er GPS.

Tallene for import er også innhentet via Landbruksdirektoratet med Statistisk sentralbyrå (SSB) som kilde.

Noen få tall fra 2015 har blitt korrigerert i 2016-versjonen av Totaloversikten. Årets Totaloversikt kan derfor avvike noe fra tidligere Totaloversikter.

Langhus, 6. april 2017

OPPLYSNINGSKONTORET FOR FRUKT OG GRØNT

Guttorm Rebnes
Direktør

Tore Angelsen
Analysesjef/prosjektleder

* Det beregnede capita forbruket tar ikke hensyn til svinn fra grossistledet til forbruker. De reelle capita tallene må derfor forventes å være lavere. For eksempel beregnet Østfoldforskning (2014) svinn målt i prosent av verdi på mellom 4 og 5 % på frukt og grønnsaker.

Som basis for beregningen av Totaloversikten er det benyttet tonnasje inn til grossist.

Hjemmedyrking er ikke tatt med i beregningsgrunnlaget.

Det er heller ikke gjort korrigeringer for handel utenom de offisielle kanalene, ei heller er det gjort justeringer for svinn. Vekstsosongene går generelt i toårs syklus. Det vil si, er det en god vekstsosong

et år, så vil det typisk gå to år før det kan forventes at det kommer en tilsvarende sosong. Det er viktig å ha dette klart for seg når man leser Totaloversikten.

Man kan lett få et feilaktig inntrykk av vekst eller tilbakegang for enkeltprodukter om man kun ser på bevegelser fra et år til det neste.

Statistikken fra Nielsen Norge AS er basert på hva som i kroner faktisk blir registrert på kassa-

apparatene i dagligvarebutikkene inkl. 15% mva. Med andre ord, det forbrukeren kjøper av frukt, bær, grønnsaker og poteter.

Generell kildeinformasjon
Kilde import: Statistisk sentralbyrå (SSB).

Kilde norsk produksjon basert på tonnasje inn til grossist: Landbruksdirektoratet (Ldir), Grøntprodusentenes Samarbeidsråd (GPS).

MÅLEMETODER OG UNDERSØKELSER OM FORBRUK AV FRUKT OG GRØNT

Det er flere oversikter over omsetning og forbruk av frukt, bær og grønnsaker i Norge. Metodene for datainnhenting er imidlertid ulike. Vi vil her kort beskrive noen aspekter ved disse oversiktene.

TOTALOVERSIKTEN, FRUKT, BÆR OG GRØNNSAKER, FRA OFG

Volumtallene i Totaloversikten, hovedtallene i dette dokumentet, baserer seg på salg av frisk frukt, bær, grønnsaker og poteter inn til grossist. I denne tonnasjen ligger både volum til storhusholdning og dagligvare, men ikke volum som går til industrien (fryste og hermetiske produkter og juice). I forhold til forbrukers endelige forbruk av frukt og grønnsaker, vil denne oversikten ikke ta hensyn til svinn mellom grossistleddet og selve forbruket.

Volumtall for fryste grønnsaker og poteter rapporteres i separat tabell; kilde Nielsen Norge.

NORKOST 3

Norkost 3 er en landsomfattende kostholdsundersøkelse blant menn og kvinner i alderen 18 til 70 år gjennomført av avdeling for ernæringsvitenskap ved Universitetet i Oslo. Undersøkelsen ble foretatt på telefon to ganger med fire ukers mellomrom, der deltakerne oppgav hva de hadde spist det siste døgnet.

Noe av utfordringen med Norkost 3 er at den gjennomføres sjeldent; siste gang var i 2011.

UTVIKLINGEN I NORSK KOSTHOLD – MATFORSYNINGSTATISTIKK

Matforsyningsstatistikken som er utarbeidet av Norsk institutt for bioøkonomi (NIBIO) for

Helsedirektoratet baserer seg på frukt, bær og grønnsaker fremkommet fra produsert areal og nettoimport av frukt og grønnsaker. På samme måte som Totaloversikten fanger ikke denne oversikten opp svinnet frem til endelig forbruk, men oversikten har sin styrke i å se utviklingen over tid.

5 OM DAGEN

Det er ikke noen eksakt fasit for beregning av forbruk relatert til 5 om dagen, men vi mener at metoden brukt av Norkost 3 er den mest pålitelige kilden. Årsaken er at undersøkelsen tar utgangspunkt i mengden som forbrukere faktisk spiser, dvs. en får utelatt svinn. Undersøkelsen inkluderer alle typer frukt, bær og grønnsaker, også hermetiske og fryste, i tillegg til friske.

For at vi skal kunne følge utviklingen i forbruk relatert til 5 om dagen må vi derfor legge inn en indeks basert på Totaloversikten (se tabell nedenfor). En forutsetter da at svinn er relativt uforandret fra 2011, og at friske frukt, bær og grønnsaker sin andel av totalen er stabil. Disse forutsetningene medfører at det er knyttet usikkerhet til en slik indeks, spesielt så har det i 2016 vært stort fokus på matsvinn i media som kan ha påvirket forbruker til mindre matsvinn (se mer om dette på [side 7](#)). Dersom matsvinnet har blitt mindre, vil antall gram relatert til 5 om dagen være høyere i 2016 enn det tabellen viser.

Ant. gram per dag relatert til 5 om dagen					
	Indeks frukt/bær	Indeks grønnsaker	Captiaforbruk frukt/bær	Captiaforbruk grønnsaker	Capitaforbruk frukt/bær/grønnsaker
2011			221	155	376
2012	1,011	1,040	223	161	385
2013	1,026	1,010	229	163	392
2014	1,010	1,004	231	163	395
2015	0,985	1,016	228	166	394
2016	0,999	1,011	228	168	396

UTVIKLING I OMSETNING SISTE 10 ÅR

Omsetningen av frukt, bær og grønnsaker i volum per capita har flatet ut de siste par årene, og nivået er ikke så mye høyere i 2016 enn så langt tilbake som i 2008.

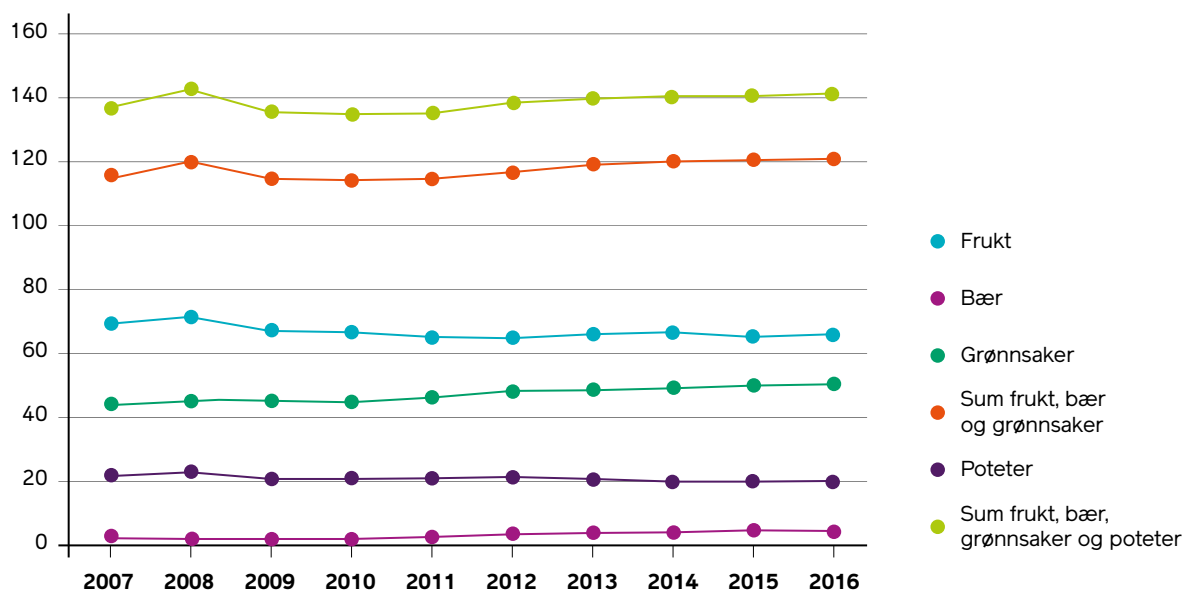
Det ble en merkbar reduksjon i omsetningen av frukt, bær og grønnsaker fra 2008 til 2009 som følge av finanskrisen høsten 2008. Trolig var mye av årsaken til nedgangen i 2009 et resultat av at forbrukere handlet mer i lavprisbutikker, hvor utvalget den gangen var klart dårligere enn i fullsortimentsbutikker.

Fra 2012 til 2014 ble det en vekst på 3 % i volum per capita. Men for de siste 10 år, i hele perioden 2007 til 2016, har den gjennomsnittlige veksten for frukt, bær og grønnsaker kun vært på 0,5 % per capita. Oppsummert har grønnsaker og bær hatt en klar omsetningsvekst i volum, potetomsetningen har vært relativt stabil, mens frukt har hatt en nedgang i omsetning.

UTVIKLING I OMSETNING AV FRUKT, BÆR, GRØNNSAKER OG POTETER I NORGE I PERIODEN 2007–2016

Omsetningsutvikling begrenset per capita (kilogram).
Kilder: SSB/Ldir

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Frukt	69,1	71,2	67,2	66,3	64,9	64,7	66,1	66,5	65,3	65,6
Bær	1,8	1,7	2,1	2,4	2,7	3,7	4,1	4,4	4,5	4,2
Grønnsaker	43,9	46,6	45,0	45,2	46,6	48,3	48,7	49,4	50,2	50,7
Sum frukt, bær og grønnsaker	114,8	119,4	114,3	113,9	114,2	116,7	118,9	120,2	120,0	120,5
Poteter	21,6	22,6	21,1	21,0	20,6	21,3	20,5	20,2	19,9	20,4
Sum frukt, bær, grønnsaker og poteter	136,4	142,0	135,4	134,9	134,8	138,0	139,4	140,4	139,9	140,9

FRUKT har hatt en relativt svak utvikling i volum siste 10 år, og spesielt siden 2008 med en salgsnedgang per capita på 7,9 % til 2016. Avokado er den av fruktene som har hatt sterkest salgsvekst med hele + 249 % per capita siste 10 år.

GRØNNSAKER har hatt en positiv utvikling i volum per capita, og 2016 ble foreløpig «all time high». Det har vært en relativt jevn økning i hele 10 års perioden, med en gjennomsnittlig årlig økning på 2,8 %. Fra 2007 til 2016 har volumøkningen per capita på grønnsaker i Norge vært på hele 15,5 %. I rent volum har grønnsaker økt med 28 % i denne perioden. Både norskproduserte grønnsaker og import har bidratt til økningen, men norske har økt litt mer enn impor-

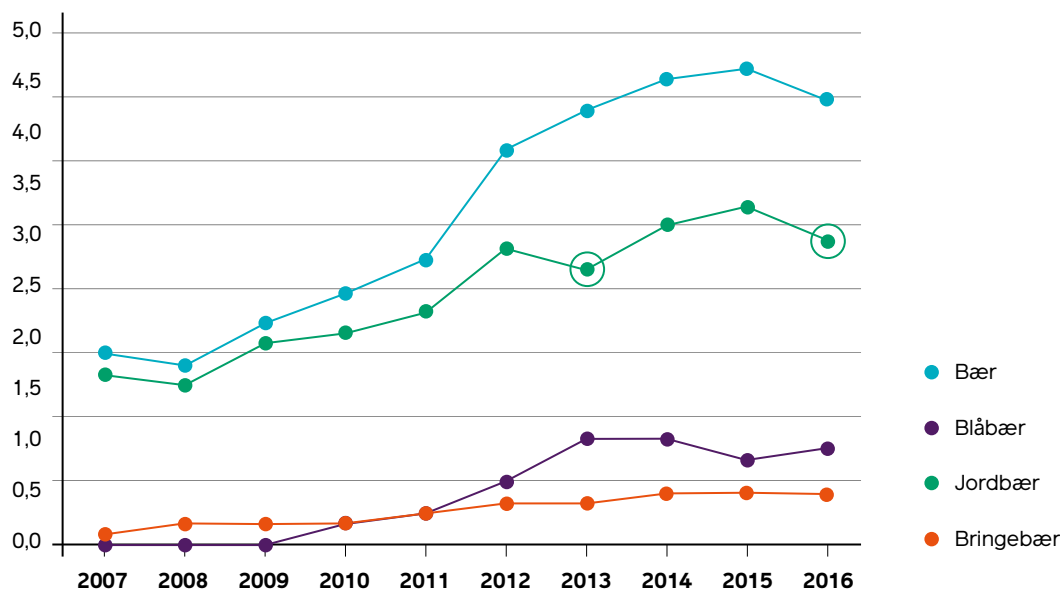
ten. Økningen av norske produkter var 30 %, mens økningen for importerte produkter var 27 %.

BÆR har hatt en sterk økning i volum siden 2010; spesielt blåbær og jordbær fikk en kraftig vekst. Det kan se ut som toppen ble nådd i 2015, men det er usikkert på grunn av en svak norsk jordbær sesong i 2016. Uansett har veksten flatet ut da det virkelig store løftet kom i perioden 2010 til 2014. Det ble i denne perioden satset mye på å profilere bær ute i butikkene. Spesielt midt i perioden, i 2012, ble det en økning på hele 28 %. To ganger, i 2013 og 2016, har jordbær hatt en nedgang i forbruket og dette har tydelig sammenheng med svak norsk sesong. I 2013 ble norsk jordbær-

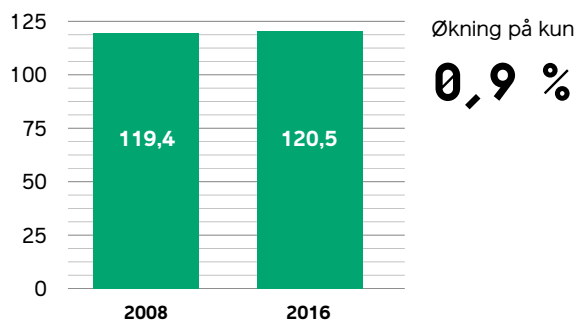
omsetning redusert med 29 % per capita, og i 2016 med 21 % i forhold til året før. Bringebær har hatt en mer jevn utvikling siste 10 år.

POTETER har hatt en relativt stabil omsetning i volum siste 10 år, med en liten nedgang på 6 % per capita i hele perioden. Det er spesielt de norske potetene som har hatt en salgssvikt. Mens andelen norske poteter var på 81 % i 2007, var den kun på 62 % i 2016. Det kan se ut som vi har passert bunnen for norske poteter, for i 2016 ble det en økning på 4,1 % sammenliknet med 2015. Årsaken kan være flere sorter og attraktive pakningstyper av norske poteter. Omsetningen av norske delikatessepoteter har økt betydelig i 2016.

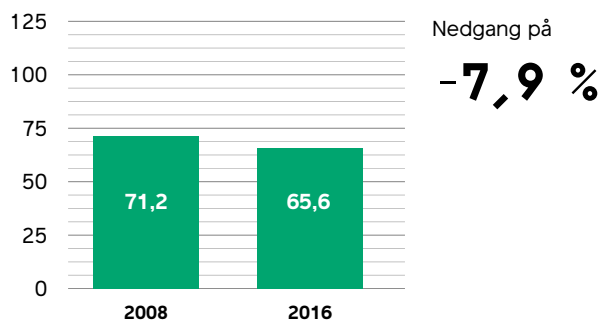
UTVIKLING I OMSETNING AV BÆR KG PER CAPITA

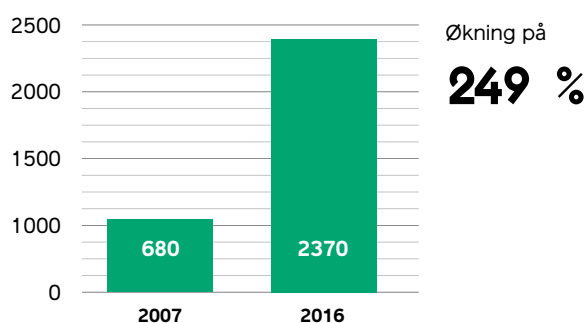
FRUKT, BÆR OG GRØNNSAKER kg per capita

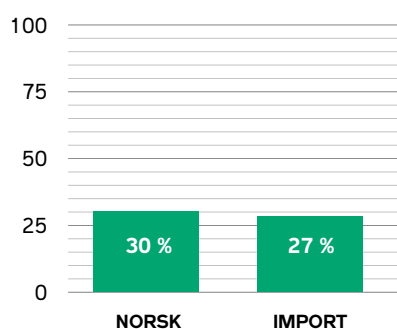
FRUKT kg per capita

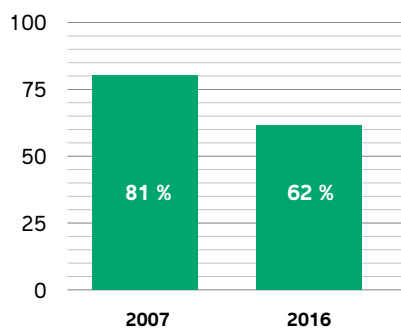
AVOKADO gram per capita

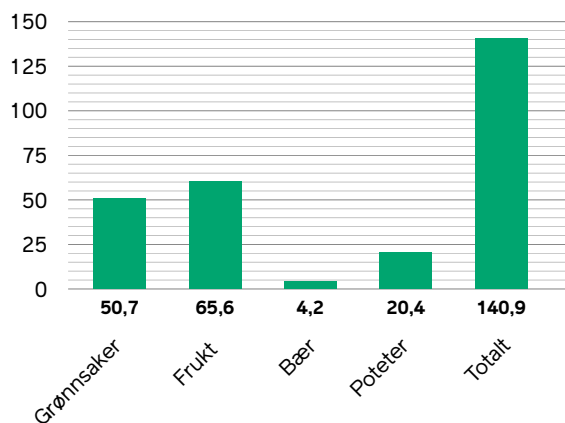
NORSKPRODUSERTE OG IMPORTERTE GRØNNSAKER Volumvekst fra 2007 til 2016

NORSKE POTETER Andel i volum

OMSETNING 2016 Beregnet per kg per innbygger i Norge

MATSVINN KAN HA HATT BETYDNING FOR CAPITAFORBRUKET

En viktig faktor for capitaforbruket av frukt, bær, grønnsaker og poteter omregnet fra volumtall er matsvinn. Volumtallene baserer seg på omsetning inn til grossist, men det tas ikke hensyn til svinn i alle leddene fra grossist når capitatallene er beregnet. Det endelige forbruket vil en derfor måtte forvente vil være en god del lavere.

Når en ser på utviklingen per capita må en forutsette at matsvinnet er stabilt over tid, men dette er en forutsetning beheftet med usikkerhet.

Det har vært et stort fokus på matsvinn og oppfordringer til å få forbrukeren til å unngå å kaste mat i 2016. Frukt og grønnsaker har vært hyppig omtalt som en varegruppe som i stor grad bidrar til svinn. Ut fra dette kan en forvente at forbrukere ble flinkere til å unngå å kaste mat. Østfoldsforskning har undersøkt

matsvinn i norske husholdninger gjennom flere år, men gjennomførte ingen forbrukerundersøkelse i 2016. Planen er imidlertid å følge opp tidligere undersøkelser med en undersøkelse i perioden uke 17 til 21 i 2017. Resultatene fra denne undersøkelsen kan indikere om norske forbrukere kaster mindre nå enn tidligere år.

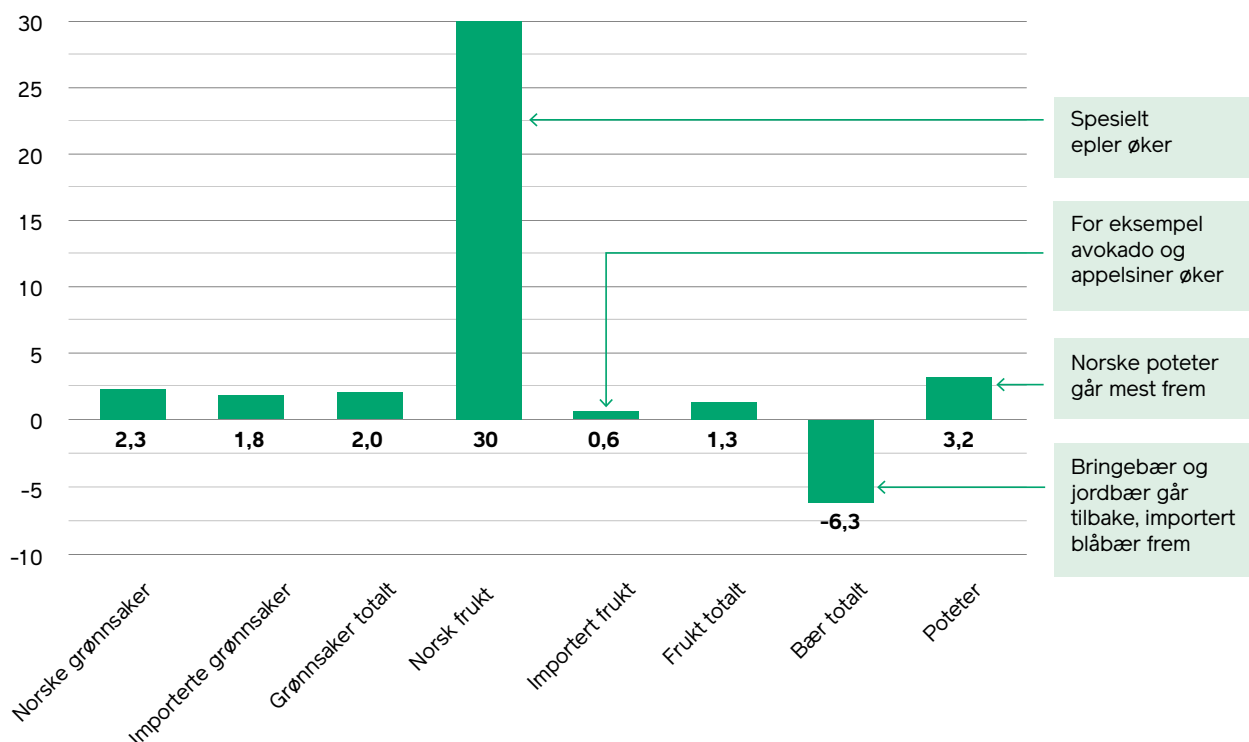
Tidligere forbrukerundersøkelser fra Østfoldsforskning viser til en nedgang i andelen forbrukere som oppgir at de har kastet frisk frukt (22 % til 16 %) og friske grønnsaker siste 7 dager (22 % til 19 %) fra 2014 til 2015. Spørsmålene er stilt i henholdsvis uke 19 (2014) og uke 17 (2015). Videre kartlegger undersøkelsene fra Østfoldsforskning årsaker til at det kastes frukt og grønnsaker. Flest svarte at deler av produktet var skadet/uspiselig med 36 %. Én av fire svarte at kvaliteten var for dårlig, luktet/smakte vondt og samme andel svarte at produktet hadde gått ut på dato.

Analyseinstituttet Ipsos (tidligere MMI) spurte i februar 2017 et representativt utvalg av Norges befolkning hvor mye frukt og grønt de antok egen husholdning kaster. I tillegg ble respondentene bedt om å anslå hvor mye de kastet av samme produkter for ett år siden.

Konklusjonen var at norske forbrukere opplever at de kaster mindre frukt, bær, salat, grønnsaker og poteter sammenliknet med for ett år siden. Det vil knytte seg usikkerhet til hvor mye dette gjelder i volum av to hovedgrunner. Det kan være vanskelig å anslå hvor mye en kastet av produkter for ett år siden, samtidig som det kan være fristende for mange å mene at de er flinkere nå enn tidligere. Dersom en allikevel skulle forutsette at svarene fra denne undersøkelsen gjenspeiler virkeligheten, kaster hver norske forbruker ca. 5 kg mindre frukt, bær, salat, grønnsaker og poteter samlet sett per år ved inngangen til 2017 sammenliknet med for ett år siden.

NØKKELTALL I VOLUM FRA 2015 TIL 2016

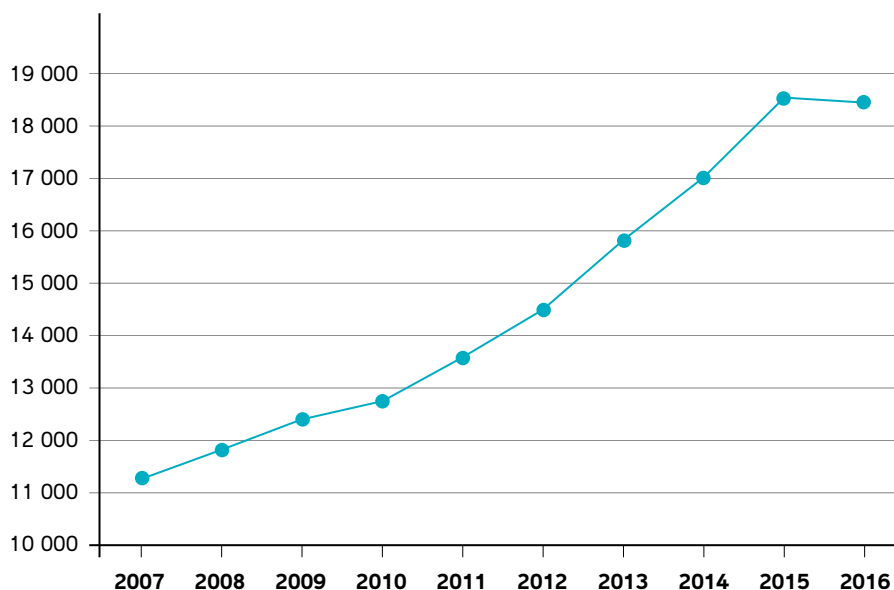
Prosentvis endring i volum fra 2015 til 2016

Verdien fikk en knekk i 2016

SALG I NORSKE DAGLIGVARE, TOTAL GRØNNSAKER, FRUKT, BÆR OG POTETER

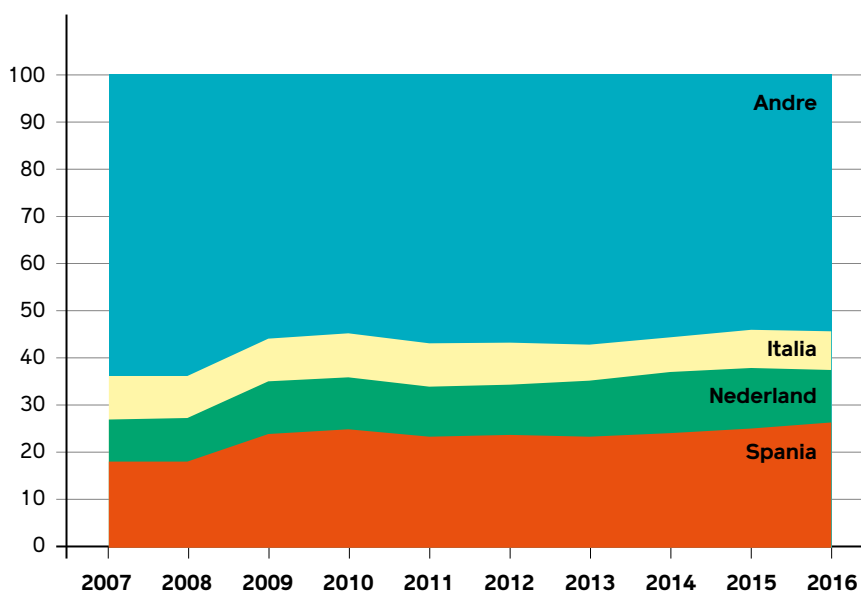
Kilde: Nielsen Norge. Utvikling i verdi (millioner kroner)

Det har vært en jevn positiv verdiutvikling i dagligvare i hele perioden 2007 til 2015. Den gjennomsnittlige årlige verdivekst i perioden 2007 til 2015 var på 6,4 %. Denne verdiveksten stoppet opp i 2016 hvor det ble en nedgang på 0,6 %. Mye av årsaken til dette var en sterk priskonkurranse på frukt, bær og grønnsaker i dagligvarehandelen i 2016.

SPANIA BEFESTER SIN POSISJON SOM STØRSTE IMPORTLAND

Andel verdi tre største importland siste 10 år

26,7 %

Spania sin andel i 2016

Spania har økt sin andel av den totale importen til Norge målt i verdi de siste 10 årene. Spania sin andel var på 18,2 % i 2007 og var økt til 26,7 % i 2016. Det er flere årsaker til økningen i Spania sin andel av importen til Norge, men de har et bredt produktspekter som består av blant annet appelsin, nektarin/fersken, melon, brokkoli, blomkål, isbergsalat, andre salater og druer.

TOPP 41 IMPORTLAND

Friske frukt og grønnsaker i mengde (tonn) og verdi (1 000 kroner). Sortert etter verdi 2016.

Kilde SSB/FGS. Hentet fra kapitlene 08.01 - 08.10, 07.01 og 07.09 i den norske tolltariffen.

	2015 Mengde tonn	2015 Verdi (1 000 NOK)	2016 Mengde tonn	2016 Verdi (1 000 NOK)	Verdiendring fra '15-'16	2016 Andel total mengde	2016 Andel total verdi
Spania	148 274	2 073 941	149 815	2 267 675	9,3 %	27,8 %	26,7 %
Nederland	48 575	1 041 747	44 267	950 273	-8,8 %	8,2 %	11,2 %
Italia	51 931	655 429	49 917	691 156	5,5 %	9,3 %	8,2 %
Sør-Afrika	20 015	357 245	20 080	419 446	17,4 %	3,7 %	4,9 %
U S A	7 714	554 402	7 272	384 474	-30,7 %	1,3 %	4,5 %
Peru	9 492	318 022	9 379	373 997	17,6 %	1,7 %	4,4 %
Chile	13 596	330 787	11 911	324 512	-1,9 %	2,2 %	3,8 %
Marokko	4 649	144 457	8 859	261 086	80,7 %	1,6 %	3,1 %
Costa Rica	49 826	366 752	38 819	258 217	-29,6 %	7,2 %	3,0 %
Belgia	13 431	186 930	15 231	246 520	31,9 %	2,8 %	2,9 %
Ecuador	28 905	241 467	32 041	230 427	-4,6 %	5,9 %	2,7 %
Polen	12 343	185 862	14 497	227 108	22,2 %	2,7 %	2,7 %
Frankrike	19 123	179 236	17 306	192 548	7,4 %	3,2 %	2,3 %
Tyrkia	6 020	184 297	6 815	191 962	4,2 %	1,3 %	2,3 %
Brasil	10 215	169 160	9 302	164 193	-2,9 %	1,7 %	1,9 %
Israel	12 110	120 168	16 682	155 815	29,7 %	3,1 %	1,8 %
Vietnam	1 070	66 666	1 342	90 506	35,8 %	0,2 %	1,1 %
Danmark	16 630	59 101	23 287	87 853	48,6 %	4,3 %	1,0 %
Mexico	1 157	59 984	1 943	84 390	40,7 %	0,4 %	1,0 %
New Zealand	5 918	80 223	6 195	76 804	-4,3 %	1,1 %	0,9 %
India	1 644	57 364	2 213	76 236	32,9 %	0,4 %	0,9 %
Portugal	2 022	65 695	1 776	74 501	13,4 %	0,3 %	0,9 %
Colombia	4 096	33 654	8 975	71 320	111,9 %	1,7 %	0,8 %
Dominikanske Republ.	4 570	52 143	5 647	69 909	34,1 %	1,0 %	0,8 %
Argentina	3 873	66 556	4 108	61 740	-7,2 %	0,8 %	0,7 %
Kina	1 802	48 032	1 974	57 255	19,2 %	0,4 %	0,7 %
Egypt	3 105	46 891	3 750	56 903	21,4 %	0,7 %	0,7 %
Sverige	4 482	45 260	7 129	55 909	23,5 %	1,3 %	0,7 %
Thailand	745	39 908	762	41 368	3,7 %	0,1 %	0,5 %
Panama	1 898	15 712	5 512	37 581	139,2 %	1,0 %	0,4 %
Kenya	824	31 168	1 126	36 579	17,4 %	0,2 %	0,4 %
Storbritannia	4 492	31 644	4 150	32 278	2,0 %	0,8 %	0,4 %
Hellas	2 778	42 462	2 425	28 056	-33,9 %	0,5 %	0,3 %
Litauen	792	16 849	867	23 998	42,4 %	0,2 %	0,3 %
Pakistan	457	13 530	683	19 383	43,3 %	0,1 %	0,2 %
Tyskland	1 750	23 074	1 997	18 839	-18,4 %	0,4 %	0,2 %
Guatemala	598	32 119	207	10 498	-67,3 %	0,0 %	0,1 %
Kambodsja	182	12 292	148	9 067	-26,2 %	0,0 %	0,1 %
Mosambik	191	12 209	129	8 747	-28,4 %	0,0 %	0,1 %
Australia	1 148	31 458	231	8 314	-73,6 %	0,0 %	0,1 %
Montenegro	2 972	25 071	1	26	-99,9 %	0,0 %	0,0 %
Sum	525 416	8 118 968	538 770	8 477 469	4,4 %	100,0 %	100,0 %

Skolefrukt

SKOLEFRUKTORDNINGEN

Alle norske grunnskoler har tilbud om å delta i abonnementsordningen Skolefrukt. Ordningen kan enten betales av foresatte eller ved at kommunene/skolene kjøper inn frukt for elevene over eget budsjett. Fra høsten 2016 ble tilskuddet økt fra kr 1,- til kr 1,50 per frukt/grønnsak.

ABONNEMENTSTALL

Totalt på grunnskolen var det 67 100 abonnement høsten 2016 mot 68 200 høsten 2015, dvs. en nedgang på 1,6 %. Høsten 2016 var det totalt 47 000 abonnement på de rene barneskolene, som var en nedgang på 2 % fra høsten 2015. Det var henholdsvis 13 500 på de kombinerte skolene (1-10

skolene) og 6 600 abonnement på ungdomsskolene høsten 2016 som var omtrent det samme som høsten 2015.

Det var ca. 48 % (783 av 1615) av de rene barneskolene (1-7 skolene) som var påmeldt Skolefrukt høsten 2016, og de fleste var foreldrebetalte. Blant de kombinerte skolene var ca. 30 % påmeldt (224 av 758), mens kun ca. 16 % (82 av 499) av de rene ungdomsskolene var påmeldt. På 1-10 skolene var antall frukt levert relativt likt på foreldrebetalte skoler og skoler med felles abonnement, mens på ungdomsskolene var det omtrent dobbelt så mye frukt levert som felles abonnement sammenliknet med foreldrebetalt.

RETNINGSLINJER OG POLITISKE MÅLSETTINGER

Stor samfunnsgevinst av et mer helse riktig kosthold

Helsedirektoratet har i sitt forarbeid til ny Nasjonal handlingsplan for bedre kosthold (2017 – 2021) beregnet den totale samfunnskostnaden relatert til usunt kosthold til kr 154 milliarder for 2013.¹⁾ Dette kostnadsanslaget er dermed også å anse som et anslag på den totale samfunnsøkonomiske gevinsten av at befolkningen følger kostrådene.

Samfunnsgevinstene består av:

- de akkumulerte helsegevinstene (flere leveår og bedre livskvalitet) for den enkelte med en anslagsvis verdi på kr 136 milliarder per år,
- reduerte helsetjenestekostnader på anslagsvis kr 12 milliarder per år, og
- reduert produksjonstap (dvs. økte skatteinntekter pga. redusert sykefravær, uførhet og død) anslagsvis kr 6 milliarder per år.

Hele 88 % av samfunnsgevinsten av å følge kostrådene utgjøres altså av den helsegevinst som tilfaller hver enkelt av oss som, pga. redusert risiko for død og sykdom, kan forvente flere gode leveår. Arbeidet med å få flere til å følge kostrådene i hverdagen er derfor viktig både for samfunnet og den enkeltes helse.

NASJONAL HANDLINGSPLAN FOR BEDRE KOSTHOLD (2017 – 2021)

Tiltakene i handlingsplanen skal bidra til sunt kosthold og måltids glede for å fremme helse og forebygge kostholdsrelaterte sykdommer. En stor del av befolkningen følger ikke myndighetenes kostråd. Mange spiser for lite grove kornprodukter, grønnsaker, frukt og fisk, og mange får i seg for mye mettet fett, sukker og salt.

Sykdommer som type 2-diabetes, hjerte- og karsykdommer, kroniske lungesykdommer og kreft, altså ikke-smittsomme sykdommer, er årsak til langt over halvparten av alle dødsfall som skjer før 75 år. Usunt kosthold er en av de viktigste risikofaktorene for å få disse sykdommene. Kosthold alene kan forklare 8 000 dødsfall årlig. Hvis befolkningen følger nasjonale kostråd, kan kvinner og menn få to gode leveår ekstra, og samfunnet kan spare store summer. Tiltakene i planen retter seg dels mot befolkningen og dels mot den enkelte ved å tilrettelegge for gode og enkle valg.

ET MÅL OM Å ØKE INNTAKET AV GRØNNSAKER, FRUKT OG BÆR

34 % av menn og 41 % av kvinner følger kostrådene for mengde frukt og bær. 15 % av menn og 13 % av kvinner følger kostrådet for mengde grønnsaker. Grunnlaget som er benyttet i Helsedirektoratets målsetting²⁾.

I denne Totaloversikten er volum (se sidene 14 og 15) beregnet per capita i 2016 for friske frukt, bær og grønnsaker til 120,5 kg, altså 330 gram per dag. Med en 20 % økning vil volumet være på 396 gram. I forhold til 5 om dagen vil dette kunne være tilstrekkelig dersom forbrukeren i tillegg spiser fryste og hermetiske frukt og grønnsaker eller drikker et glass ren juice (ikke nektar).

EN INTENSJONSAVTALE FOR SUNNERE MAT

Næringsorganisasjonene, dagligvarebransjen og produsentene av mat og drikke har i flere år samarbeidet med helsemyndighetene om å gjøre dagligvarer sunnere. En ny intensjonsavtale ble inngått 6. desember 2016,³⁾ der konkrete mål ble satt for reduksjon av salt og sukker og mettet fett. Intensjonsavtalen sier også at inntaket av sunne matvarer som frukt, grønnsaker og fisk skal økes. Her må forbrukeren inspireres til å velge og spise mer grønnsaker og fisk i hverdagen.

	Utgangspunkt		Ønsket nivå i 2021
Grønnsaker	78 kg / år	+ 20 %	94 kg / år = 257 g / dag
Frukt og bær	90 kg / år	+ 20 %	108 kg / år = 295 g / dag

Regneeksempelet i tabellen over er basert på engrostall fra Matforsyningsstatistikken (omtalt på side 3) omregnet til inntak per capita. Tallene inkluderer frisk frukt, bær og grønnsaker i tillegg til bearbejdede produkter som fryste og konserverte.

¹⁾ Kilde: Helsedirektoratet, samfunnsgevinster av å følge Helsedirektoratets kostråd, mars 2016

²⁾ Kilde: Helsedirektoratet, Nasjonal handlingsplan for bedre kosthold (2017–2021).

³⁾ Kilde: Regjeringen.no, Nyhetssak fra 6.12.2016, signerte intensjonsavtale for sunnere mat

KOSTRÅDENE

Helsedirektoratets kostråd⁴⁾ er basert på vitenskap og har relativt høy kjennskap i befolkningen. I 2017 er det færre «spesialdietter», og trenden peker mot at det som skal til er det enkle, spis variert, passe mye og mest grønt.

SPIS MINST 5 PORSJONER GRØNNSAKER, FRUKT OG BÆR HVER DAG

- En porsjon tilsvarer 100 gram, og kan for eksempel være en liten bolle med salat, en gulrot eller en middels stor frukt.
- Du kan bruke friske, hermetiske, fryste, og varmebehandlede grønnsaker, frukt og bær. Halvparten av «5 om dagen» bør være grønnsaker.
- Varier mellom ulike typer grønnsaker og frukt. Bruk gjerne tomater, løk, purre og hvitløk. La grønnsaker og frukt inngå i alle dagens måltider. Velg ulike farger.

POTETER ER EN GOD KARBOHYDRATKILDE

- Poteter er ikke inkludert i «5 om dagen», men hører med i et variert kosthold. Poteter inneholder mer kostfiber, vitaminer og mineraler enn vanlig ris og pasta.
- Det er også anbefalt å bytte fine kornprodukter med grove.

FETT OG PROTEINKILDER

- Belgvekster som bønner, linser, frø, krydder og urter inngår heller ikke i «5 om dagen». Disse har ofte et høyt innhold av næringsstoffer og hører med i et variert kosthold.
- Spis gjerne en liten håndfull usaltede nøtter om dagen.
- Fisk til middag to til tre ganger i uken.

GOD SMAK MED HELE REGNBUEEN

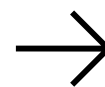
OFG oppfordrer forbrukerne til å velge frukt, bær og grønnsaker med ulike farger gjennom dagen.

På Frukt.no er det lagt ut tips og ideer til fargerike retter, for eksempel: bær på frokostblandingen eller revet frukt i kjøleskapsgrøten til frokost. Gulrotstaver, agurk og tomat sammen med brødsnivene i matboksen. Spagettisaus med litt mindre kjøtt og litt mer grønnsaker til middag, eller ventegrønnsaker før middagen er klar. Smoothie eller et fat med oppskåret frukt til kveldskos eller leksemat.

⁴⁾ Kilde: Nasjonalt råd for ernæring, 2011

TOTALOVERSIKTEN, VOLUMTALLENE

Som basis for beregningen av forbruk har man benyttet varer inn til grossist; hjemmedyrking er ikke tatt med i beregningsgrunnlaget. Man har heller ikke gjort justeringer for handel utenom den offisielle handelen som registreres av SSB; ei heller er det gjort justeringer for svinn.

Copyright 2016

ANDEL NORSKE FRUKT, BÆR OG GRØNNSAKER I FORHOLD TIL IMPORT

Kilde: SSB/Ldir. Tall oppgitt i tonn

				%andel norske varer 2015				%andel norske varer 2016	Gjennomsnittlig årlig endring norske produkter fra 2007 til 2016 i %	Gjennomsnittlig årlig endring importerte produkter fra 2007 til 2016 i %	Endring i %andel norske varer fra 2015 til 2016
	Norsk	Import	Total		Norsk	Import	Total				
GRØNNSAKER	2015	2015	2015		2016	2016	2016				
Gulrot	33 827	6 034	39 861	85 %	34 151	8 308	42 458	80 %	3,8 %	4,3 %	-4 %
Tomat	12 300	24 970	37 270	33 %	11 868	25 003	36 871	32 %	2,9 %	1,7 %	-1 %
Agurk	17 153	8 492	25 645	67 %	17 411	8 631	26 042	67 %	2,9 %	3,8 %	0 %
Squash	417	2 535	2 952	14 %	451	2 556	3 007	15 %	12,0 %	7,0 %*	1 %
Paprika	201	18 156	18 357	1 %	229	18 926	19 155	1 %	-1,9 %*	4,1 %	0 %
Kålrot	12 782	73	12 854	99 %	12 676	170	12 846	99 %	2,8 %	-20,6 %	-1 %
Hodekål	10 523	1 471	11 994	88 %	11 191	1 418	12 609	89 %	0,5 %	-0,3 %	1 %
Brokkoli	2 773	8 309	11 081	25 %	3 305	8 279	11 584	29 %	6,4 %	3,8 %	4 %
Blomkål	5 358	5 981	11 339	47 %	5 534	5 586	11 120	50 %	3,7 %	3,0 %	3 %
Rosenkål	552	193	745	74 %	524	264	788	67 %	2,1 %	15,7 %	-8 %
Rødkål	312	129	441	71 %	306	371	676	45 %	7,2 %	20,9 %*	-26 %
Kinakål	2 533	1 488	4 020	63 %	1 941	1 856	3 797	51 %	-7,2 %	-1,8 %	-12 %
Purre	2 040	1 782	3 822	53 %	1 836	1 964	3 799	48 %	0,5 %	0,5 %	-5 %
Stilkselleri	810	1 545	2 355	34 %	802	1 518	2 320	35 %	3,4 %	3,9 %	0 %
Selleri	1 671	719	2 391	70 %	1 629	1 060	2 689	61 %	12,2 %	14,6 %	-9 %
Asparges	34	1 772	1 806	2 %	26	1 531	1 557	2 %	16,7 %	3,4 %	0 %
Løk	21 335	9 247	30 581	70 %	22 981	7 333	30 314	76 %	4,8 %	-0,7 %	6 %
Hvitløk	0	1 474	1 474	0 %	0	1 313	1 313	0 %		5,6 %	0 %
Sjampinjong	0	7 360	7 360	0 %	0	7 485	7 485	0 %		5,9 %	0 %
Annen sopp	0	336	336	0 %	0	292	292	0 %		-8,6 %	0 %
Isbergsalat, issalat	4 966	8 931	13 898	36 %	5 297	8 869	14 166	37 %	0,2 %	-0,8 %	2 %
Annen salat	2 075	3 082	5 157	40 %	1 687	2 964	4 651	36 %	-3,4 %	5,8 %	-4 %
Andre friske grønns.	2 975	11 670	14 645	20 %	3 827	12 310	16 137	24 %	17,0 %	2,5 %	3 %
Sum grønnsaker	134 637	125 748	260 384	52 %	137 671	128 005	265 676	52 %	3,0 %	2,7 %	0 %
POTETER	2015	2015	2015		2016	2016	2016				
Friske poteter	63632	39 505	103 344	62 %	66 240	40 394	106 634	62 %	-2,5 %	8,8 %	1 %
FRUKT	2015	2015	2015		2016	2016	2016				
Banener	0	84 709	84 709	0 %	0	83 846	83 846	0 %		0,7 %	0 %
Epler	5422	50 022	55 444	10 %	7 717	47 411	55 128	14 %	2,6 %	-1,7 %	4 %
Appelsiner	0	36 311	36 311	0 %	0	38 560	38 560	0 %		-0,7 %	0 %
Meloner	0	28 487	28 487	0 %	0	30 227	30 227	0 %		4,2 %	0 %
Klementiner/Mandariner	0	29 180	29 180	0 %	0	30 917	30 917	0 %		1,4 %	0 %
Druer	0	25 794	25 794	0 %	0	25 097	25 097	0 %		-1,7 %	0 %
Pærer	109	18 106	18 215	1 %	147	17 330	17 477	1 %	-7,3 %	-3,0 %	0 %
Fersken/Nektariner	0	9 861	9 861	0 %	0	8 807	8 807	0 %		-1,5 %	0 %
Avokado	0	11 673	11 673	0 %	0	12 411	12 411	0 %		16,2 %	0 %
Ananas	0	5 744	5 744	0 %	0	5 231	5 231	0 %		-3,7 %	0 %
Sitroner	0	6 660	6 660	0 %	0	7 793	7 793	0 %		7,5 %	0 %
Mango	0	5 140	5 140	0 %	0	6 116	6 116	0 %		9,5 %*	0 %
Plommer	1195	4 289	5 484	22 %	1 215	4 024	5 239	23 %	2,4 %	1,9 %	1 %
Kiwi	0	4 595	4 595	0 %	0	4 728	4 728	0 %		0,3 %	0 %
Kirsebær/Moreller	612	2 293	2 905	21 %	491	2 111	2 602	19 %	4,8 %	7,0 %	-2 %
Grapefrukt	0	1 366	1 366	0 %		1 303	1 303	0 %		-1,0 %	0 %
Annen frisk frukt	171	7 258	7 429	2 %	194	7 648	7 842	2 %	10,0 %	0,2 %	0 %
Sum frukt	7 509	331 488	338 997	2 %	9 764	333 559	343 323	3 %	2,5 %	0,5 %	1 %
BÆR	2015	2015	2015		2016	2016	2016				
Jordbær	5830	10 571	16 401	36 %	4 604	10 359	14 964	31 %	4,5 %	9,4 %	-5 %
Blåbær og andre bær	0	4 185	4 185	0 %	0	4 426	4 426	0 %		28,7 %*	0 %
Bringebær	1433	1 332	2 765	52 %	1 138	1 345	2 483	46 %	12,1 %	23,7 %	-6 %
Sum Bær	7 263	16 088	23 351	31 %	5 742	16 131	21 873	26 %	5,6 %	14,4 %	-5 %
TOTAL	2015	2015	2015		2016	2016	2016				
Totalt antall tonn frukt, grønnsaker, bær og poteter (eksl. nøtter)	213 041	512 828	726 076	29,3 %	219 417	518 089	737 506	29,8 %	1,0 %	1,8 %	0,4 %

* Gjelder fra første år med sammenliknbare volumtall

MARKED I TONN FORDELT PÅ KONVENSJONELL OG ØKOLOGISK (NORSK) PÅ GROSSIST NIVÅ, AV FRISK(E) FRUKT, BÆR, GRØNNSAKER OG POTETER I NORGE.

Kilder: SSB/LD, GPS for norske tomater totalt.

	Konvensjonell	Økologisk	Totalt	% andel økologisk	Konvensjonell	Økologisk	Totalt	% andel økologisk
GRØNNSAKER	2015	2015	2015	2015	2016	2016	2016	2016
Gulrot	32 429	1 397	33 827	4,1 %	32 566	1 584	34 151	4,6 %
Tomat	12 257	43	12 300	0,4 %	11 793	75	11 868	0,6 %
Agurk	16 996	157	17 153	0,9 %	17 276	135	17 411	0,8 %
Squash	307	110	417	26,4 %	438	13	451	2,9 %
Paprika	201	0	201	0,0 %	229	0	229	0,0 %
Kålrot	12 476	305	12 782	2,4 %	12 392	284	12 676	2,2 %
Hodekål	10 386	137	10 523	1,3 %	11 070	121	11 191	1,1 %
Brokkoli	2 729	44	2 773	1,6 %	3 217	87	3 305	2,6 %
Blomkål	5 298	60	5 358	1,1 %	5 479	55	5 534	1,0 %
Rosenkål	552	0	552	0,0 %	524	0	524	0,0 %
Rødkål	312	0	312	0,0 %	306	0	306	0,0 %
Kinakål	2 533	0	2 533	0,0 %	1 941	0	1 941	0,0 %
Purre	2 033	7	2 040	0,3 %	1 828	8	1 836	0,4 %
Stilkselleri	791	19	810	2,3 %	774	28	802	3,5 %
Selleri	1 663	8	1 671	0,5 %	1 574	55	1 629	3,4 %
Asparges	34	0	34	0,0 %	26	0	26	0,0 %
Løk	21 151	184	21 335	0,9 %	22 717	264	22 981	1,1 %
Isbergsalat, issalat	4 864	103	4 966	2,1 %	5 177	120	5 297	2,3 %
Annen salat	2 010	65	2 075	3,1 %	1 610	78	1 687	4,6 %
Andre friske grønns.	2 804	171	2 975	5,7 %	3 659	168	3 827	4,4 %
Sum grønnsaker	131 827	2 810	134 637	2,1 %	134 595	3 075	137 671	2,2 %
FRUKT	2015	2015	2015	2015	2016	2016	2016	2016
Epler	5 362	60	5 422	1,1 %	7 617	101	7 717	1,3 %
Plommer	1 174	21	1 195	1,8 %	1 165	50	1 215	4,1 %
Sum frukt	7 428	81	7 509	1,1 %	9 614	151	9 764	1,5 %
BÆR	2015	2015	2015	2015	2016	2016	2016	2016
Sum bær	7 623	0	7 263	0,0 %	5 742	0	5 742	0,0 %
POTETER	2015	2015	2015	2015	2016	2016	2016	2016
Sum Poteter	63 147	485	63 632	0,8 %	65 573	667	66 240	1,0 %
TOTAL	2015	2015	2015	2015	2016	2016	2016	2016
Totalt antall tonn frukt, grønnsaker, bær og poteter	209 665	3 376	213 041	1,6 %	215 524	3 893	219 417	1,8 %

MARKED I TONN FOR TØRKET FRUKT, BÆR, NØTTER OG ROSINER

Folketall (gjennomsnitt for året), kilde: SSB	4 889 252	4 953 088	5 018 573	5 080 166	5 137 429	5 189 894	5 236 151			
	Total	Total	Total	Total	Total	Total	Total			
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	Endring i % 2015-2016	Gjennomsnittlig årlig endring per produkt fra 2010 til 2016 i %	Kg per capita per år i 2016
Nøtter	8 741	8 346	7 992	8 068	8 524	8 683	8 535	5,8 %	-1,2 %	1,63
Tørket frukt, bær og blandinger med nøtter	2 457	2 491	2 163	2 447	2 031	1 794	1 689	-31,0 %	-17,1 %	0,32
Rosiner	4 426	4 017	3 921	3 746	4 111	3 868	3 749	0,1 %	-8,0 %	0,72
Totalt nøtter, tørket frukt, bær og rosiner	15 624	14 854	14 076	14 261	14 666	14 345	13 972	-2,0 %	-5,4 %	2,67
Endring fra foregående år		-4,9 %	-5,2 %	1,3 %	2,8 %	-2,2 %	-2,6 %			
Kg. nøtter, tørket frukt, bær og rosiner per cap. per år	3,20	3,00	2,80	2,81	2,85	2,76	2,67	-4,9 %	-8,6 %	

Salg i norsk dagligvare

Norske dagligvarebutikker omsatte frukt, bær, poteter og grønnsaker for 18,4 milliarder kroner i 2016, en nedgang på 0,6 % sammenliknet med 2015. Dette ble det første året med en nedgang i verdi etter flere år med sterk verdiokning. Noe av årsaken var sterk priskonkurranse på frukt og grønnsaker i 2016.

Grønnsaker omsatte for kr 9,2 milliarder, en liten vekst på 0,3 % fra 2015. Poteter

fikk også en økning i verdi med 1,6 % og omsatte for nesten 1,5 milliarder kroner. Både frukt og bær fikk tilbakegang i verdi, begge med en nedgang på ca. 2 %. Frukt omsatte for 6,2 milliarder og bær for mer enn 1,5 milliarder kroner.

Tomater utgjør det største segmentet innen grønnsaker med en omsetning på kr 1,6 milliarder. Etter mange år med sterk verdivekst for tomat, ble det en

liten nedgang på 2,4 % i forhold til 2015. Banan omsetter mest av frukt med kr 1,3 milliarder, og fikk en økning i verdi på 1,3 %. Det var sterk priskonkurranse på appelsin påsken 2016, noe som medvirket til en reduksjon i verdi på appelsin på 6,7 %. Det er verdt å merke seg at det samtidig ble en volumøkning på appelsin inn til grossist på 6,2 % (se sidene [14](#) og [15](#)).

TOTAL GRØNNSAKER, FRUKT, BÆR OG POTETER

	Verdiandel	Salg i verdi (1 000 NOK)	Endring i % fra 2015 til 2016
Total grønnsaker, poteter, frukt og bær	100,0 %	18 431 885	-0,6
Grønnsaker eks poteter	49,8 %	9 182 417	0,3
Poteter	7,9 %	1 461 286	1,6
Frukt	33,9 %	6 240 280	-2,2
Bær	8,4 %	1 547 903	-1,6

Merkede produkter

GTIN merkede produkter (tidligere EAN-kode) har en strekkode, er i standard pakning og kan leses maskinelt.

En del frukt og grønnsaker selges i løsvekt uten emballasje. Det kan for eksempel være ulike sorter epler. Disse

har en PLU-kode, som er linket mot butikkdataene og gir en korrekt pris til forbruker, samt oversikt over totalsalget i butikken.

De største endringene på merkede produkter fikk vi på bær der GTIN-merkede

bær fikk en økning på 10,2 % mens bær uten slik merking fikk en reduksjon i verdi på 16,3 %. Mye av årsaken til dette er nok at blåbær, som i stor grad er GTIN merket, fikk en økning i verdi på 21,6 %, mens for eksempel jordbær fikk en reduksjon på 11,4 % i verdi.

		Verdi ut av butikk		Utvikling fra 2015 til 2016 (% poengs endring)	Verdi ut av butikk		Utvikling fra 2015 til 2016
		2015	2016		2015	2016	
GRØNNSAKER EKSKLUSIVE POTETER	Ferdigpakket GTIN merkede produkter	63,2 %	63,9 %	0,6 %	5 790 044	5 865 365	1,3 %
	Produkter uten GTIN merking	36,8 %	36,1 %	-0,6 %	3 364 737	3 317 058	-1,4 %
POTETER	Ferdigpakket GTIN merkede produkter	67,6 %	66,6 %	-1,0 %	971 412	973 191	0,2 %
	Produkter uten GTIN merking	32,4 %	33,4 %	1,0 %	466 372	488 096	4,7 %
FRUKT	Ferdigpakket GTIN merkede produkter	29,3 %	28,5 %	-0,7 %	1 866 794	1 780 208	-4,6 %
	Produkter uten GTIN merking	70,7 %	71,5 %	0,7 %	4 511 306	4 460 075	-1,1 %
BÆR	Ferdigpakket GTIN merkede produkter	55,6 %	62,3 %	6,7 %	874 249	963 640	10,2 %
	Produkter uten GTIN merking	44,4 %	37,7 %	-6,7 %	698 080	584 264	-16,3 %

Disse tabellene viser verdiandel og salg pr. varegruppe, samt endringer fra 2015 til 2016. Tallene er inkl. 15 % mva, og er oppgitt i 1000 NOK.
Kilde: Nielsen Scan*Track Dagligvare. Helår 2016.

FRUKT OG BÆR

	Verdiandel	Salg i verdi (1 000 NOK)	Endring i % fra 2015 til 2016
Frukt/bær	100,0	7 788 183	-2,0
Bløtfrukter	37,0	2 883 059	-0,7
Bær	19,9	1 547 903	-1,6
Sitrusfrukter	16,5	1 281 170	1,1
Kjernefrukter	16,3	1 266 921	-10,2
Steinfrukter	9,7	752 090	1,3
Frukter øvrige	0,7	57 040	8,4
Bløtfrukter	100,0	2 883 059	-0,7
Banan	46,2	1 331 910	1,3
Drue	33,0	951 036	-3,7
Melon	13,3	384 661	7,9
Kiwi	4,5	131 177	-15,9
Ananas	1,7	47 831	-7,6
Bløtfrukter øvrige	1,3	36 444	-3,3
Kjernefrukter	100,0	1 266 921	-10,2
Eple	81,2	1 029 223	-9,7
Pære	18,7	236 464	-12,4
Kjernefrukter øvrige	0,1	1 234	57,9
Sitrusfrukter	100,0	1 281 170	1,1
Klementin	41,4	530 734	-2,6
Appelsin	37,5	480 670	-6,7
Sitron	14,6	187 178	40,4
Lime	4,8	62 107	15,3
Grapefrukt	1,5	18 706	6,7
Sitrusfrukter øvrige	0,1	1 774	-38,1
Bær	100,0	1 547 903	-1,6
Jordbær	47,0	727 238	-11,4
Blåbær	33,2	513 298	21,6
Bringebær	17,2	265 770	-5,6
Bær øvrige	2,3	35 852	-12,6
Tyttebær	0,4	5 744	-16,1
Steinfrukter	100,0	752 090	1,3
Morell	27,2	204 288	2,8
Mango	23,1	173 583	7,9
Plomme	22,8	171 410	-4,0
Nektarin	20,2	152 076	-6,0
Steinfrukter øvrige	4,5	34 069	24,5
Fersken	2,2	16 663	10,0
Frukter øvrige	100,0	57 040	8,4
Frukter øvrige andre	49,3	28 136	3,7
Granateple	32,5	18 534	29,0
Pasjonsfrukt	12,7	7 244	14,3
Kokosnøtt	2,8	1 616	34,9
Pitahaya	2,3	1 305	-60,1
Mangostan	0,2	139	-39,6
Kaktusfiken	0,1	67	26,3

POTETER

	Verdiandel	Salg i verdi (1 000 NOK)	Endring i % fra 2015 til 2016
Poteter	100	1 461 286	1,6
Poteter øvrige	70,4	1 028 022	4,2
Mandelpotet	11,9	173 242	-12,8
Asterix potet	9,3	135 225	24,6
Beate potet	3,4	49 720	-21,7
Pimpernell potet	1,7	24 308	3,7
Bakepotet	1,6	23 748	-1,2
Kerrs pink potet	1,4	20 348	-6,7
Folva potet	0,3	4 530	-53,1
Ringerikspotet	0,1	1 205	-4,7
Laila potet	0,1	938	

* Poteter øvrige inneholder blant annet nypoteter, løsvektpoteter og importpoteter som ikke registreres ved scanning som Beate, Asterix, Pimpernell, Kerrs Pink, Laila, Folva, Ringerikspotet, Mandelpotet eller bakepotet.

GRØNNSAKER

Denne tabellen viser verdiandel og salg per varegruppe, samt endringer fra 2015 til 2016. Tallene er inkl. 15 % mva, og er oppgitt i 1000 NOK.

Kilde: Nielsen Scan*Track Dagligvare Helår 2016.

Grønnsaker totalt, eks. poteter	Verdiandel	Salg i verdi (1 000 NOK)	Endring i % fra 2015 til 2016
Grønnsaker	100,0	9 182 417	0,3
Grønnsaksfrukter	44,3	4 064 184	1,3
Salat-og bladgrønnsaker	14,7	1 348 511	0,4
Rotvekster	12,5	1 150 507	-2,2
Løk-og purrevekster	10,0	916 751	2,4
Kålvekster	9,5	872 103	-2,3
Urter friske	2,4	220 054	4,2
Sopp	2,3	211 341	-0,6
Stengelvekster	2,0	181 287	-7,4
Frø- og belgvekster	1,9	171 593	-3,4
Grønnsaker øvrig	0,5	46 085	18,2
Grønnsaksfrukter	100,0	4 064 184	1,3
Tomat	38,7	1 573 788	-2,4
Agurk	22,4	912 346	-1,1
Avokado	17,6	713 414	17,6
Paprika	16,8	681 771	-1,5
Chili	2,1	85 321	9,2
Squash	1,6	64 388	-9,5
Aubergine	0,5	20 013	9,4
Grønnsaksfrukter øvrige	0,3	12 758	23,0
Artisjokk	0,0	385	-29,1
Kålvekster	100,0	872 103	-2,3
Broccoli	32,9	286 873	-2,1
Blomkål	24,2	211 360	-1,3
Hodekål	16,7	145 310	-0,1
Kålrot	14,0	122 073	-7,2
Kinakål	6,8	59 089	-6,2
Rosenkål	3,5	30 366	-5,1
Kålvekster øvrige	2,0	17 031	26,6
Salat-og bladgrønnsaker	100,0	1 348 511	0,4
Isbergsalat	27,5	370 840	-7,5
Crispi/vestfold	18,1	243 939	5,0
Salat-og bladgrønnsaker øvrige	12,5	168 786	-9,3
Salatblanding	11,9	160 331	31,1
Rucculasalat	10,3	139 498	1,8
Hjertesalat	8,6	116 214	5,1
Spinat	6,4	86 625	3,9
Romano	2,8	37 842	-7,6
Rapidsalat	1,1	15 405	-13,5
Lollosalat	0,6	7 485	-23,9
Frise	0,1	885	35,3
Riviera	0,0	333	-38,0
Ekebladsalat	0,0	328	-8,5

Grønnsaker totalt, eks. poteter	Verdiandel	Salg i verdi (1 000 NOK)	Endring i % fra 2015 til 2016
Løk-og purrevekster	100,0	916 751	2,4
Kepaløk gul	39,6	362 914	1,3
Kepaløk rød	17,9	164 414	12,4
Vårløk	13,8	126 339	-0,0
Hvitløk	10,3	94 820	7,3
Purre	8,9	81 187	-0,4
Sjalottløk	6,0	55 311	-11,3
Løk-og purrevekster øvrige	3,5	31 766	-1,9
Rotvekster	100,0	1 150 507	-2,2
Gulrot	71,6	824 141	-5,3
Rotvekster øvrige	8,7	99 917	16,2
Sellerirot	6,7	77 039	-0,9
Rotvekster ingefærrot	3,3	38 118	-6,4
Persillerot	2,6	30 420	-1,1
Reddik	2,5	28 572	18,1
Rødbeter	1,6	18 461	14,3
Pastinakk	1,6	18 033	1,6
Neper	1,4	15 805	27,4
Frø- og belgvekster	100,0	171 593	-3,4
Sukkerert	82,0	140 721	-7,5
Bønner	9,8	16 779	6,3
Spire	5,1	8 729	35,3
Mais	3,0	5 179	70,6
Frø-og belgvekster øvrige	0,1	184	-19,4
Urter friske	100,0	220 054	4,2
Basilikum	20,7	45 487	-1,9
Koriander	19,8	43 489	14,5
Krusersille	14,0	30 865	1,1
Dill	11,8	25 917	-2,3
Friske urter øvrige	6,4	14 190	33,9
Gressløk	5,5	12 116	1,4
Bladpersille	5,5	12 029	19,3
Timian	5,4	11 879	-1,7
Rosmarin	3,9	8 483	-9,6
Mynte	3,1	6 736	-3,6
Sitronmelisse	2,5	5 537	-4,0
Oregano	1,5	3 326	13,3
Sopp	100,0	211 341	-0,6
Sjampinjong	82,3	173 892	-1,0
Aromasopp	7,3	15 383	5,8
Kantarell	7,0	14 776	-1,4
Sopp øvrige	1,8	3 740	-2,3
Østerrisopp	1,7	3 550	-2,1
Stengelvekster	100,0	181 287	-7,4
Asparges	57,9	104 935	-9,9
Stangselleri	32,7	59 191	-3,9
Fennikel	8,3	14 998	-2,3
Stengelvekster øvrige	1,2	2 163	-8,7

ANDEL AV TOTAL DAGLIGVARE

Denne tabellen viser andelen grønnsaker, poteter og frukt av total dagligvareomsetning ekskl. mva, salg i verdi oppgitt i mill NOK. Populasjoner er hentet fra SSB. Kilde: Nielsen Scan*Track Dagligvare2016 og Dagligvare rapporten 2017

DISTRIKTER (Nielsen)*	Omsetning total dagligvare	Grønnsaker og poteter totalt	Frukt og bær	Total frukt/bær/grønnsaker/poteter	F&G andel av total dagligvare	Andel frukt og bær	Andel grønnsaker og poteter	Populasjon	Per capita i kr.
Norge totalt	169 413	9 256	6 773	16 028	9,5 %	4,0 %	5,5 %	5 236 151	3 061
Oslo	18 018	1 128	771	1 899	10,5 %	4,3 %	6,3 %	663 946	2 860
Østre Østland	37 873	2 139	1 514	3 652	9,6 %	4,0 %	5,6 %	1 277 522	2 859
Vestre Østland	33 395	1 826	1 331	3 157	9,5 %	4,0 %	5,5 %	996 644	3 168
Vestlandet	37 331	2 026	1 592	3 619	9,7 %	4,3 %	5,4 %	1 097 604	3 297
Midt Norge	24 952	1 243	927	2 170	8,7 %	3,7 %	5,0 %	717 831	3 023
Nord Norge	17 845	894	637	1 531	8,6 %	3,6 %	5,0 %	482 604	3 172

FRYSTE GRØNNSAKER OG POTETER

Denne tabellen viser utviklingen for frysede grønnsaker og poteter. Tall for verdi og volum. Kilde: Nielsen ScanTrack. Dagligvare Norge helår 2015 og 2016.

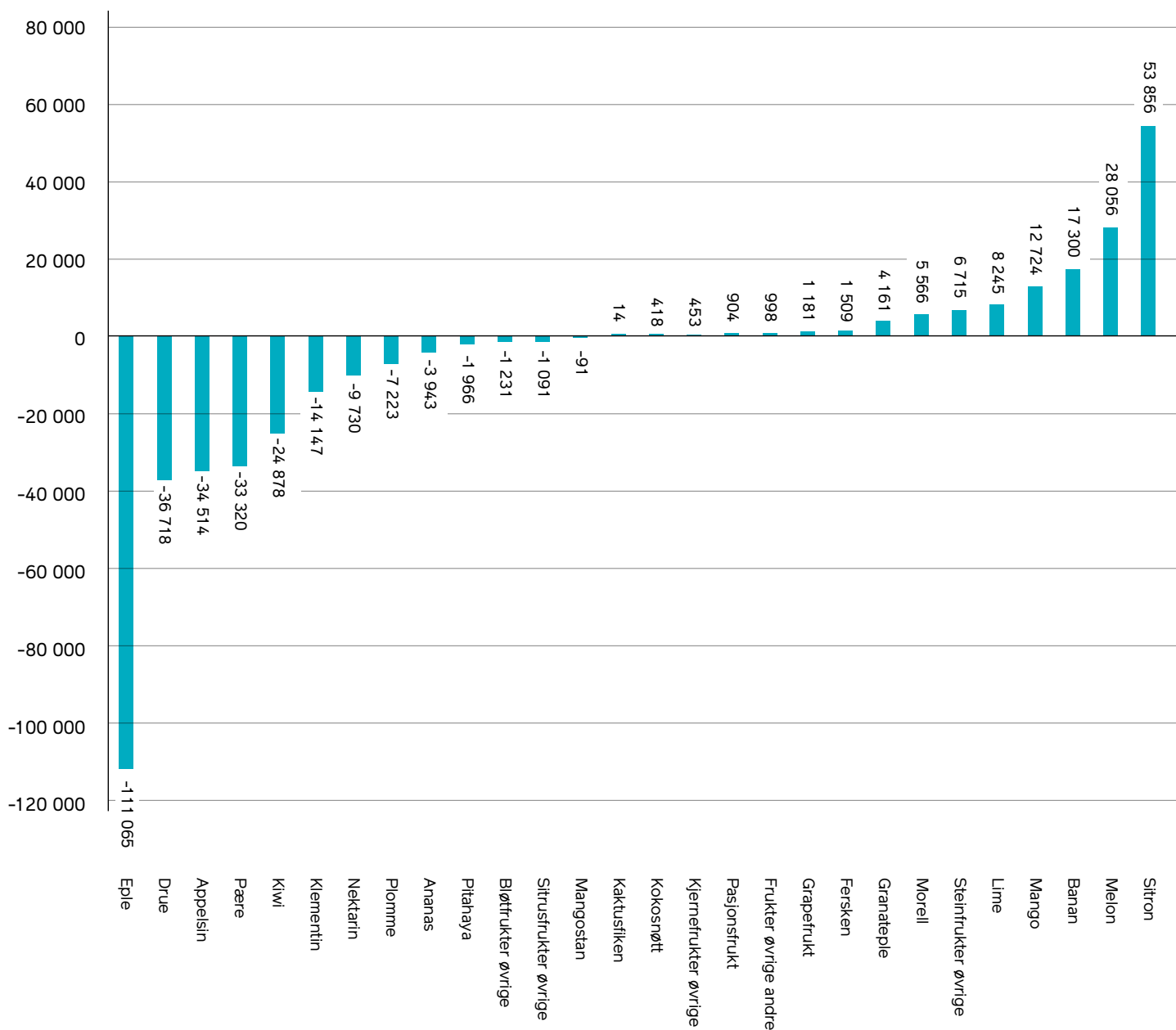
	Salg i verdi (1 000 NOK)		Endring i %	Salg i volum (1 000 tonn)		Endring i %
	2015	2016	2016	2015	2016	2016
Dypfrysede grønnsaker og poteter	824 646	913 734	10,8	26 639	26 736	0,4
Dypfrysede grønnsaker	487 737	539 730	10,7	16 943	16 513	-2,5
Dypfrysede poteter	336 909	374 004	11,0	9 696	10 223	5,4

Produkter med vekst og produkter med nedgang i verdi

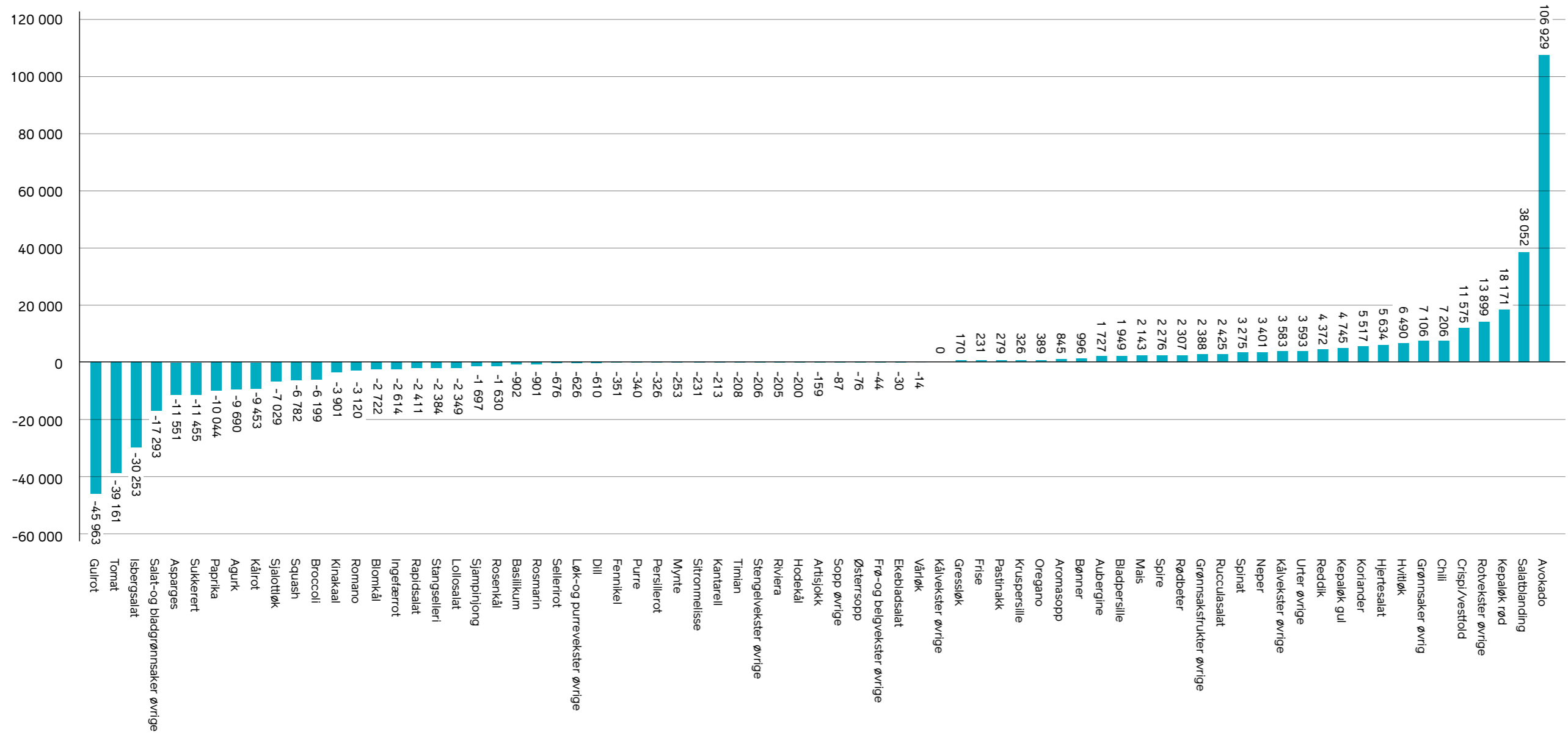
FRUKT – VEKST OG NEDGANG I KRONER

Totalt gikk frukt ned med 138 millioner kroner fra 2015 til 2016. Grafen viser endringer i varegruppene (1 000 NOK).

GRØNNSAKER – VEKST OG NEDGANG I KRONER

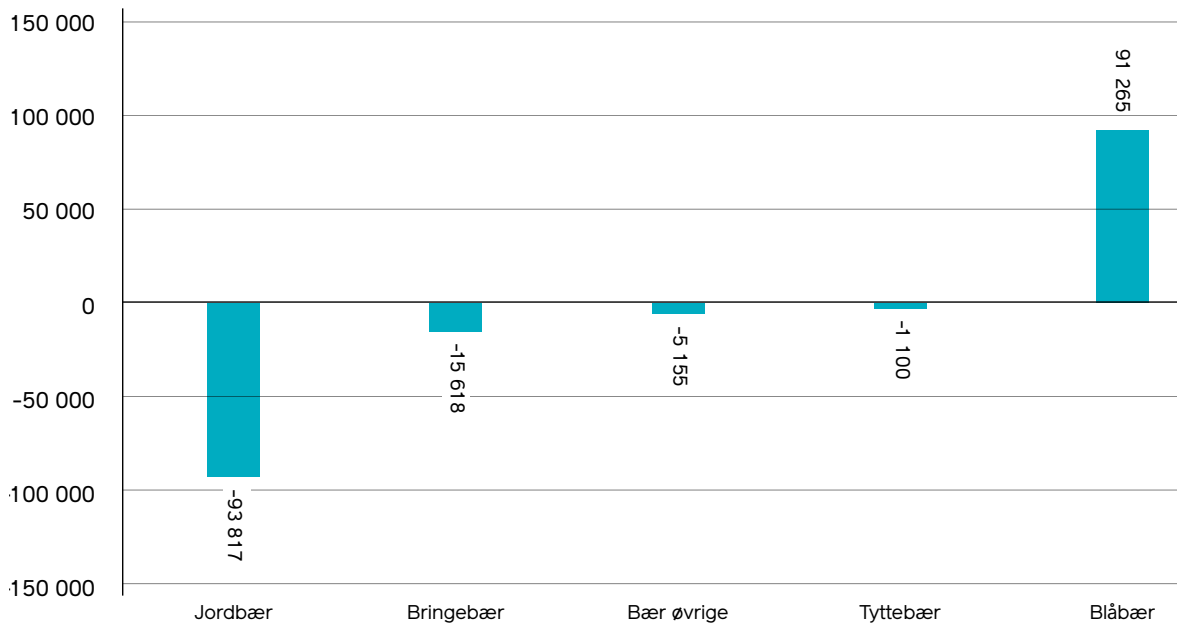
Totalt økte grønnsaker med 28 millioner kroner fra 2015 til 2016. Grafen viser endringer i varegruppene (1 000 NOK).

Produkter med vekst og produkter med nedgang i verdi

BÆR – VEKST OG NEDGANG I KRONER

Totalt gikk bær ned med 24 millioner kroner fra 2015 til 2016. Grafen viser endringer i varegruppene (1 000 NOK).

PRISUTVIKLINGEN PÅ FRUKT OG GRØNNSAKER

De siste tre årene (desember 2013 til desember 2016) har prisen på frukt og grønnsaker hatt relativt lik utvikling, ca. 7 %, som gruppen matvarer og alkoholfrie drikkevarer totalt sett.

Men over et lenger tidsintervall, de siste 10 årene, har frukt og grønnsaker hatt klart mindre prisvekst. Prisen på frukt har kun økt med 6,4 % siste 10 år, grønnsaker med 15,6 %, mens gruppen matvarer og alkoholfrie drikker har økt med 21,3 %. Frukt hadde ingen prisendring av betydning i perioden desember 2006 til desember 2013.

I 2016 alene har prisen på frukt blitt redusert med 6,1 % og grønnsaker med 1,4 %. Til sammenlikning har gruppen matvarer og alkoholfrie drikker hatt en prisøkning på 1,7 % siste år.

Det er verdt å merke seg at samtidig som prisen på frukt og grønnsaker har blitt lavere i løpet av 2016 har kursen på både USD og EURO styrket seg i forhold til norske kroner. Dette indikerer at enten råvareprisen i nasjonal valuta har blitt lavere eller at marginene i handelen har blitt mindre. Lavere margin kan for eksempel komme av priskrig som var på appelsin påsketider 2016, men også økt priskonkurranse på slutten av 2016.

PRISEDRINGER FRA DESEMBER 2006 TIL DESEMBER 2016

Kilde: SSB

Produkt	Prisendring
Brød og kornprodukter	31,4 %
Kjøtt	4,2 %
Fisk og sjømat	38,2 %
Melk, ost og egg	29,0 %
Frukt	6,4 %
Grønnsaker	15,6 %
Matvarer og alkoholfrie drikkevarer	21,3 %

PRODUKTUTVIKLING SVARER PÅ FORBRUKEBEHOV

POTETER OG SALATER – VASKET OG KLAR TIL BRUK

Potetenes omdømme er på vei oppover etter lavkarbobølgen og holdningene er mer positive. Det er også en god hjelp at det tilbys flere sorter som er små og pene og klar til bruk. Perfekt i en hektisk hverdag.

Ferdige salater har hatt salgsvekst de siste årene, og i november 2016 (undersøkelse Epinion) svarte 36 % av

befolkningen at de bruker ferdig salat 2-4 ganger i måneden eller oftere. Ferdig salat er da definert som salat kjøpt i plastemballasje ferdig vasket og rensset. Den viktigste årsaken til å bruke ferdig salat er enkelt (73 %) og raskt (55 %). Videre svarte 44 % pga. lett tilgjengelig og 25 % at en får mindre svinn på salaten. Få opplevde at en får mer verdi for pengene, kun 2 %. Det praktiske med enkelt og raskt er altså klart viktigst.

PORSJONSPAKKER

Undersøkelser har vist at den viktigste drivkraften for frukt er å spise noe godt mellom måltidene. Fruktbegre som kan spises på farten møter dette behovet, samtidig som betalingsvilligheten øker betydelig for et convenience-produkt.

TRENDER I SAMFUNNET

– og hva som kan påvirke forbruket av frukt og grønt

KUNNSKAP OM MAT, HELSE OG MILJØ

Vi er inne i en «grønn bølge» der ikke bare sunnhet og helse, men også miljøfokus, opptar mange. Dette vil være en fordel for vegetabilske produkter som setter et mindre «fotavtrykk» enn for eksempel kjøtt.

Forbrukerne vet i stor grad at grønne produkter er sunne, men mange vil trenge noen råd for å komme i gang.

KVALITET – VI VELGER PÅ IMPULS

Frukt og bær er i stor grad impulsprodukter. Derfor er det viktig med tilgjengelighet i butikk, barnehage, skole og på arbeidsplass. Grønnsaker velges mer i tilknytning til et middagsmåltid eller til handlelapp og matplan.

Dagligvarekjedene har tatt dette inn over seg og har satt i gang en rabattkrig på frukt og grønnsaker. Det er usikkert i hvilken grad dette bidrar til økt forbruk. En undersøkelse foretatt av Kantar TNS første uke av mars 2017, på oppdrag fra OFG, viser at 9 av 10 forbrukere enten har Coop-medlemskap, er Trumfmedlem eller har lastet ned Æ-appen. Det er flere blant de med denne type rabattordning som svarer de har kjøpt mer frukt og bær de siste ukene enn de uten rabattordning, noe som indikerer et noe økt forbruk av frukt og bær som følge av priskrigen. Hvor mye dette utgjør kan ikke fastslås, men det er verdt å merke seg at det uansett er klart flest, 85 %, som svarer at de ikke har kjøpt mer frukt og bær.

På grønnsaker er det omtrent samme andel som oppgir at forbruket er uendret, og det er heller ingen forskjell på de som har rabattordninger og de som ikke har. Det kan altså se ut som priskampanjen har hatt en noe positiv virkning på forbruket av frukt/bær, men ikke på grønnsaker. Årsaken kan være at frukt/bær er mer impulsprodukter, knyttet til mellommåltider. Grønnsaker er mer knyttet til vaner, og spesielt til middager, slik at priskampanjer ikke har like sterk effekt på grønnsaker som på frukt/bær.

MATKAPITAL – KUNNSKAP OM RÅVARER OG EVNEN TIL Å LAGE GOD MAT

Både interesse for og kunnskap om matlaging er ujevnt fordelt i befolkningen. Det er en tydelig trend og et ideal i samfunnet å lage god

mat fra bunnen. For mange ligger det også mye omsorg i det å tilberede god mat.

I en landsrepresentativ web-undersøkelse (18 år og eldre) foretatt av Epinion for OFG i november 2016 svarte 73 % at de var interessert i å lage mat. Det er fortsatt en relativt stor gruppe som kanskje er interessert i å spise sunt, men som ikke har lyst til å bruke tid på å lage mat.

MATKASSER (MIDDAGSKASSER) kan bidra til å endre forbrukeres mat- og middagsvaner. Både gjennom økt interesse for matlaging, men også ved at mange av kassene har godt med grønnsaker.

Grønnsaker er en vanesak på lik linje med andre matvaner. Rå grønnsaker er ofte både harde i konsistens og inneholder bitterstoffer man må lære seg å like. Barn som får utforske og prøve tidlig, lærer seg å bli kjent med produktene og smakene. Dersom de ikke får teste ut, kan det være utfordrende å spise grønnsaker når de blir eldre. Matkassene kan hjelpe mange til å smake på råvarer de ellers ikke ville kjøpe.

LAV KUNNSKAP OM ROTGRØNNSAKER

En undersøkelse fra Epinion med personlige intervjuer i november 2016, gir oss indikasjoner at mange har lav kjennskap til og kunnskap om bruken av rotgrønnsaker. Undersøkelsen ble gjennomført i Oslo (St. Hanshaugen), Askim, Stavanger og Egersund, og produktene kålrot, persillerot, jordskock og sellerirot ble vist til respondentene. De ble spurt om navn på grønnsakene og bruksområde.

Kålrot hadde klart høyest kjennskap med 4 av 5 som kunne navnet. Sellerirot var det omtrent halvparten som gjenkjente, persillerot én av tre, mens kun én av fem kunne navnet på jordskock. I Oslo var det størst kjennskap til sellerirot og jordskock sammenliknet med de øvrige stedene, mens kålrot var mest gjenkjent i Stavanger og Egersund. Av de spurte hadde kvinner generelt større kjennskap til alle rotgrønnsakene som ble vist.

Klart flest av forbrukerne svarte videre at de vanligvis koker/moser rotgrønnsakene. Folk bruker rotgrønnsakene mye til supper. Med

unntak av kålroten blir rotgrønnsakene klart oftest brukt til supper av de som er intervjuet. Men også til moser og som tilbehør til hovedrett, for eksempel ovnsbakt, er vanlig bruk av rotgrønnsaker.

VANER I HELGER OG HØYTIDER

Nordmenn er glade i å kose seg, og helger og høytider bringer andre rutiner, tradisjoner og vaner enn hverdagene. Den landsrepresentative undersøkelsen fra Epinion kartla også folks vaner, tradisjoner og holdninger knyttet til matlaging i helgene og julehøytiden.

Undersøkelsen fant at svært mange, 2 av 3, har et bevisst forhold til hvilke poteter de bruker til julemiddagen sin og av disse er det hele 70 % som velger mandelpotet. Det bevisste valget er et signal om økt kompetanse. Potet er ikke lenger bare en potet. Undersøkelsen viste også at mange av de tradisjonelle juledessertene er modne for forfriskning. Litt mindre krem og litt mer bær er godt både for utseende og smak, og gjør retten mer tiltalende for de yngre.

FREDAGSTACO, LØRDAGSPIZZA OG TRADISJONSRIK SØNDAG

Taco er retten som er klart mest populær på fredager. Halvparten av befolkningen svarer at de spiser taco på fredag, tett fulgt av pizza (45 %) og kyllingfilet (30 %).

Det blir stadig flere som spiser taco ofte, og 54 % spiser nå taco 1-3 dager i måneden eller oftere. De yngre spiser oftere taco enn de eldre. Det at stadig flere spiser taco sammenfaller med at avokadosalget fortsetter å øke. Det er også en økning i andelen som alltid har guacamole til taco, og 7 av 10 lager den nå selv og bruker avokado i guacamolen. Det er en stor økning fra 2011 hvor bare halvparten lagde guacamolen selv.

Pizza er den mest populære lørdagsretten og halvparten av befolkningen svarer at de spiser pizza på en typisk lørdag. Andre populære lørdagsretter er biff (46 %), kyllingfilet (36 %) og taco (35 %).

På søndag er det flere retter som forbrukerne svarer er typisk søndagsmat, og retter som får fra 40 % til 30 % er: Tradisjonsmat, koteletter, kjøttkaker/karbonader, laksefilet og kyllingfilet.

FLERE ER INTERESSERT I VEGETARRETTER

Trendforskere tror vi kommer til å spise mer vegetarretter i årene fremover. Det betyr ikke at mange flere vil bli vegetarianere, men det å spise vegetarretter vil bli mer vanlig i et balansert kosthold. Nå var det nesten 4 av 10 menn og nesten 6 av 10 kvinner som spiste vegetarretter minst én gang per uke, og dette forventes å stige i årene som kommer.

Forbrukerne oppfatter begrepet vegetarianer noe ulikt, men felles er at det ikke spises rødt kjøtt. En av fem personer/husstander praktiserer kjøttfri dag i løpet av en uke, noen flere kvinner enn menn. De yngste (18-25 år) og de eldste (55 år og eldre) praktiserer kjøttfri dag oftere enn de øvrige aldersgruppene.

OM NORSKE POTETER, GRØNNSAKER, FRUKT OG BÆR I 2016

Utdrag fra Markedssituasjonen for hagebruksektoren 2016, Landbruksdirektoratet

POTETER

Markedet for norske poteter i 2016 var et resultat av to svært ulike vekstsesonger, med hhv. moderate og rikelige avlinger.

Våren 2016 var preget av moderate mengder med norske lagringspoteter fra 2015, små avlinger i Europa og høye importpriser. Nypoteter fra utlandet kom likevel til å utfordre salget av de norske lagringspotetene tidlig denne våren. Ny norsk sesong kom i gang i juni mens det ennå var mye importerte nypoteter i det norske markedet. Avlingene viste seg å bli store, men denne gangen tok en samlet verdikjede grep om mengdene på et tidlig tidspunkt. Betydelig markedsføring og eksponering i butikk bidro til at salget av alle typer norske konsumpoteter økte.

Stadig flere sorter, varianter, størrelser og innbydende pakningstyper av poteter er tilgjengelig fra norske produsenter. Dette har samlet sett bidratt til å redusere ønsket og behovet for import.

GRØNNSAKER

I vintermånedene blir agurker produsert i fri konkurranse med import, som er tollfri på den tiden av året. Flere norske aktører har fattet interesse for vinterproduksjon av agurker, og leveransene var noe høyere i 2016 enn året før. Det er etterspørsel etter agurkene, og kvaliteten har vært god.

I overgangen til full norsk produksjon om våren er det behov for suppleringsimport. Etter hvert bidro norsk overproduksjon til en periode med lageroppbygging av agurker, men senere var det god balanse mellom tilbud og etterspørsel. Etter to år med stor omsetningsvekst for agurker, viste 2016 en mer moderat oppgang.

I perioden frem mot hovedsesong og full norsk produksjon av tomater i mai, er suppleringsimport vanlig. Tomatvariantene som tilbys i norsk sesong er mange, og det kommer stadig nyheter i butikkene. Salget av cherrytomater og noen andre tomatvarianter økte mye.

Etter at en kald værtype ga forsinkelser i oppstarten av sesongen, ble den første norske isbergsalaten høstet i midten av mai. Dermed kom avlingene fra Vestlandet og Østlandet mer konsentrert enn normalt, og i løpet av et par uker med finvær ble markedet dekket med norsk vare.

Sommeren bar preg av skiftninger mellom stor tilgang eller knapphet, god kvalitet eller kvalitetsutfordringer, laber eller god etterspørsel og salg, værmessige utfordringer, vindskader osv. En stund var det en uvanlig situasjon ved at Vestlandet ble forsynt med salat fra Østlandet, fordi det var et underskudd i vest.

De viktigste løkvekster, gul og rød kepaløk, hadde en omsetning på nær 20 000 tonn i 2016, en økning på 1 300 tonn eller 7 % fra 2015. Oppgangen for rød kepaløk var på hele 18 % i samme periode. Store lagerbeholdninger av gul kepaløk ble omsatt helt til ny norsk sesong startet med fersk bunteløk i

juli 2016. Fra august kom tørket løk på markedet, og det ble raskt full markedsdekning. Innhøsting for lagring pågikk utover i september i tørre og fine forhold i åkeren, slik at kvaliteten ble veldig bra. Markedsforholdene var stabile. Ved årsskiftet var det godt med norsk gul løk på lager, og man kan forvente forsyninger frem mot ny sesong. Mengdene med rød kepaløk var imidlertid noe lavere enn på samme tid i 2015.

Vårløk viser en forbruksøkning. Omsetningsveksten for norsk vårløk var på 10 % fra 2015, etter en tilsvarende oppgang året før. Sjalottløk dyrkes av et lite antall produsenter, men omsetning utgjorde over 400 tonn i 2016, som var en vekst på 19 % fra 2015.

Alle kålvekstene ble i større eller mindre grad angrepet av skadedyret kålmøll i vekstsesongen 2016. Verst gikk det utover de tidlige plantingene, og en del av avlingene gikk tapt.

Store mengder hodekål lå på lager vinteren 2016, og førte til at det var norsk kål i markedet til ny sesong startet i første del av mai. Parallelt ble det solgt importert nykål fra Ungarn og Makedonia, noe som bidro til å bremse salget av norsk lagret kål. Omsetningen av norsk nykål var imidlertid bra en stund utover sommeren, med markedsbalanse og god kvalitet. I fåriskålsesongen er det normalt en betydelig omsetning av kål, men denne lot vente på seg pga. varmt høstvær.

Blomkål kom på markedet i begynnelsen av juni 2016. Varmt vær ga raskt stor tilgang. Overgangen mellom import og norsk sesong var ikke spesielt smidig, slik at det fortsatt var mye importert vare fra Spania og Nederland i butikkhyllene da ny norsk sesong startet. Brokkoli følger ofte blomkål i sesongsvingninger. I 2016 fikk de to produktene en lignende start, men de skilte

senere lag. Mengdene økte ikke så fort for brokkoli, salget var bra og kvaliteten god. På tross av kålmøllangrep var det nok brokkoli.

Norsk rosenkål hadde en omsetningsnedgang i 2016 sammenliknet med 2015, som også var et dårlig år. Produksjonen holdt så vidt til jule- og nyttårs høytiden. Stor utsortering etter skader fra kålmøll førte til en liten salgbar avling. Rød rosenkål er på vei inn i markedet, og utfyller den grønne rosenkålen på smak og farge. Rosettkål føyer seg inn i det nye utvalget av kålvekster, og som er en krysning av grønnkål og rosenkål. Grønnkål har blitt et populært produkt, og viste en omsetningsøkning på 50 % fra 2015, til 78 tonn.

Gulrot har jevnt over hatt store avlinger av fin kvalitet de siste årene. Vinteren 2016 var det imidlertid noe mindre avlinger på lager, i tillegg til at butikkjedene startet en priskrig på gulrot. Etter en periode med svært høy omsetning startet suppleringimport allerede i april, og i mai var det utsolgt for norske gulrøtter.

Buntgulrot og pakket kilovare gjorde sin inntreden i markedet, begge av god kvalitet. På det meste ble det solgt rundt 700 tonn gulrøtter på en uke. Med varmt høstvær fulgte en mer moderat etterspørsel. Samtidig var veksthastigheten stor, og kjølekapasiteten strakk ikke til for de store avlingene som skulle høstes for lagring. Først i begynnelsen av november var alle gulrøttene i hus.

Sellerirot startet ny sesong i juli etter en tidlig sesongslutt for lagringsvaren og en lengre importperiode våren 2016. Totalt for 2016 førte dette til en lavere norsk omsetning enn i 2015, men høstens salg var bedre enn tilsvarende periode året før. Pastinakk og persillerot hadde en stor omsetningsvekst i året som gikk.

FRUKT

Fruktsesongen ga større avlinger enn i 2015, men tilførselen var likevel jevnt over mye lavere enn etterspørselen. En del av sommeren var preget av mye gråvær og nedbør, mens finværet satte inn om høsten. Værtypen påvirket fruktslagene ulikt.

Epler utgjorde i 2016 den største avlingen som er registrert de siste årene. I et lengre perspektiv er likevel avlingen moderat mot mengdene som ble produsert i enkelte år tidligere på 2000-tallet. I det varme høstværet var det en utfordring å høste eplene før de ble for modne og tapte lagringsevnen sin. Dette lyktes man stort sett med. Frukten kunne dermed selges i november og desember. I motsetning til 2015 ga sesongen 2016 jevnt over bedre avlinger på Vestlandet enn Østlandet. Det ga seg utslag i store mengder med den sene sorten Aroma, som det er mye av i vest. Salget av Aroma ble holdt oppe av stor oppmerksomhet rettet mot butikkjedene for ikke å miste hylleplass. Salget av epler før jul besto av sortene Aroma og Rubinstep, i likhet med de siste årene.

BÆR

Tidlig i juni kom de første jordbærene og bringebærene fra tunellproduksjon på markedet.

I midten av juni startet den norske jordbærsesongen med noe ujevn kvalitet. Noen partier ble avvist til forbrukermarkedet som følge av dårlig kvalitet. Kjølig vær holdt igjen modningen. På et tidlig tidspunkt var det utfordringer med insekter og senere soppsykdom. Midt i den beste sesongen ble det importert bær fra Belgia for å dekke etterspørselen. Tilførselene stabiliserte seg etter hvert. Utover i august var norske bær tilgjengelige for forbrukerne, men import var helt nødvendig i tillegg, inntil sesongen var over samme måned.

MILJØFOKUS – MATSVINN OG NÆR PRODUKSJON

MATSVINN

Matsvinn har vært et hett tema i 2016. For norske husholdninger viser det seg at en gjennomsnittsperson kaster 42,1 kg mat per år (2015), som tilsvarer at en gjennomsnittshusholdning kaster mat for 5 800 kr hvert år. Matsvinnet fra husholdningene utgjør 13 % av forbruket – hvilket betyr at hver åttende handlepose havner i søpla.*

En relativt stor andel kan knyttes til frukt og grønt. Det er derfor en viktig oppgave å lære forbrukeren å oppbevare maten riktig og ta den i bruk før den blir dårlig.

GOD EMBALLASJE ER GODT FOR MILJØET

Grønnsaker og frukt er levende produkter som må behandles med varsomhet. Ved å emballere riktig unngår vi svinn under transport både til butikken, i butikken og på vei hjem til kjøkkenet. Plasten som brukes er gjenvinnbar.

En ganske stor andel av frukten som selges i dagligvarebutikker i Norge i dag er emballert fra pakkeri. Dette gjøres primært for å beskytte produktet og bevare kvalitet helt frem til det skal spises, men det gjør det også mulig å opplyse om produsent eller produksjonsland og

annen lovpålagt informasjon. Noen produkter er merket med sort (art), noen med opprinnelsesland eller område og andre igjen med merkenavn. De fleste av disse produktene er merket med GTIN merking.

Enkelte produkter uten emballasje har et klistremerke direkte på frukten. Disse klistremerkene er spiselige da både etiketten og limet er helt ufarlig. Det er slik fordi denne merkingen, som er utbredt i verdenssammenheng, ikke skal representere noen matvaresikkerhetsrisiko for noen. Det kan dokumenteres av leverandør av merkene. Uansett merking eller pakking anbefales det å vaske grønnsaker og frukt før de spises for å unngå bakterier.

ANDEL AV PRODUKTENE DYRKET I NORGE

Noen produkter er godt egnet å dyrke i Norge og det er et overordnet mål å være mest mulig selvforsynt med mat. Noen av produktene er spesielt godt egnet til lagring. Importprodukter er et supplement for å strekke sesongene og sikre et godt og bredt utvalg hele året. Mange forbrukere har fokus på å velge kortreist og lokal mat, både pga. mattrygghet og miljøhensyn.

* Kilde: Østfoldforskning, sluttrapport ForMat-prosjektet, matsvinn i Norge 2010-2015

SALGSSESONG NORSKPRODUSERT:

xx = høysesong

x = lavsesong

Kilde: Norsk Gartnerforbund

Grønnsaker	Jan	Febr	Mars	April	Mai	Juni	Juli	Aug	Sept	Okt	Nov	Des
Agurk	x	x	xx	xx	xx	xx	xx	xx	xx	xx	x	x
Asparges, grønn					xx	xx						
Babyleaf					x	xx	xx	xx	xx	xx	(x)	
Beter	xx	xx	x	x	x	x	x	x	xx	xx	xx	xx
Blomkål					x	xx	xx	xx	xx	x		
Brokkoli					(x)	xx	xx	xx	xx	x		
Brokkolini					(x)	xx	xx	xx	xx	x		
Bønner							x	x	x			
Chili				x	x	x	x	x	x	x		
Cherrytomat	x	x	x	x	xx	xx	xx	xx	xx	xx	x	x
Crispy Salat	xx	xx	xx	xx	xx	xx	xx	xx	xx	xx	xx	xx
Edel-løk	xx	xx	xx	x	(x)		(x)	x	xx	xx	xx	xx
Gresskar									xx	xx	xx	x
Grønncål	x	x	x						x	x	x	x
Gulrot	xx	xx	xx	xx	x	x	xx	xx	xx	xx	xx	xx
Havrerot	x	x							x	x	x	x
Hodekål	xx	xx	xx	xx	x	x	x	x	xx	xx	xx	xx
Hvitløk, fersk									x	x		
Isberg salat					xx	xx	xx	xx	xx	xx		
Jordskock				x	x					xx	xx	xx
Kålrot	xx	xx	xx	xx	x	x	xx	xx	xx	xx	xx	xx
Kinakål	xx	x			x	xx	xx	xx	xx	xx	xx	xx
Klasetomat	x	x	x	x	xx	xx	xx	xx	xx	xx	x	x
Knollselleri	xx	xx	xx	x				x	xx	xx	xx	xx
Løk, rødløk	xx	xx	xx	xx	x		x	xx	xx	xx	xx	xx
Mais								x	x			
Mandelpotet	xx	xx	xx	xx	xx			x	xx	xx	xx	xx
Nepe					x	xx	xx	xx	xx	x		
Paprika (spiss-, søt-)				x	x	x	x	x	x	x		
Pastinakk	xx	xx	xx	x					xx	xx	xx	xx
Pepperrot	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Potet	xx	xx	xx	xx	x	x	xx	xx	xx	xx	xx	xx
Purre	xx	x					x	xx	xx	xx	xx	xx
Rapid salat	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Reddik					xx	xx	xx	xx	xx	xx	x	
Rosenkål	x								x	xx	xx	xx
Rotpersille	xx	xx	x	x				x	xx	xx	xx	xx
Ruccola					x	xx	xx	xx	xx	xx		
Salatløk							x	xx	xx	xx	x	
Sjalottløk	xx	xx	xx	x					xx	xx	xx	xx
Sommerkål					xx	xx	xx					
Stangselleri						x	xx	xx	xx	xx	xx	x
Squash						x	xx	xx	xx	x		
Sukkererter							xx	xx	x			
Tomat - vanlig rund				x	xx	xx	xx	xx	xx	xx	x	
Urter i potte	xx	xx	xx	xx	xx	xx	xx	xx	xx	xx	xx	xx
Vårløk						x	xx	xx	xx	x	x	
Bær	Jan	Febr	Mars	April	Mai	Juni	Juli	Aug	Sept	Okt	Nov	Des
Blåbær								x	x			
Bringebær						x	xx	xx	x			
Jordbær					(x)	x	xx	x	(x)			
Rips								x	x			
Solbær								x	x			
Stikkelsbær								x	x			
Frukt	Jan	Febr	Mars	April	Mai	Juni	Juli	Aug	Sept	Okt	Nov	Des
Moreller							x	xx	x			
Plommer								x	x			
Eple								x	xx	xx	xx	
Pære										x		
Surkirsebær								(x)	(x)			

